

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV PEDAGOGIKY A SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

Roman Cetl

**Výzkum názorových stereotypů na lidi s homosexuální orientací v současné
společnosti**

Diplomová práce

Studijní obor: Pedagogika – sociální práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Pavel Neumaister, PhD.

V Olomouci dne 13. dubna 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů literatury.

V Olomouci dne 12. dubna 2010

Děkuji panu Mgr. Pavlu Neumaisterovi, PhD., za pomoc při zpracování mé diplomové práce.

Výzkum názorových stereotypů na lidi s homosexuální orientací v současné společnosti

Obsah:

1. Úvod do problematiky - zhodnocení dosavadního zkoumání tématu

TEORETICKÁ ČÁST:

- 1.1 Homosexualita a pohled do její historie
 - 1.2 Historie homosexuality v Československu
-
2. Základní teoretická východiska genderu
 - 2.1 Gender
 - 2.2 Pohlaví
 - 2.3 Genderové role
 - 2.4 Genderová identita
 - 2.5 Genderová socializace
 3. Normy a pravidla ve společnosti
 - 3.1 Sociální normy a pravidla
 - 3.2 Předsudky
 - 3.3 Stereotypy
 - 3.3.1 Genderové stereotypy
 - 3.3.2 Nejčastější genderové stereotypy

PRAKTICKÁ ČÁST

- 4 Empirický výzkum
 - 4.1 Cíle a východiska výzkumu
 - 4.2 Metody použité při výzkumu
 - 4.3 Získané výsledky z výzkumu
5. Závěr

1. Úvod do problematiky - zhodnocení dosavadního zkoumání tématu

Tématem diplomové práce je problematika homosexuality a zejména zjištění jaké názorové stereotypy převládají v naší české společnosti. Část práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část, kde v praktické části se řeší výzkum názorových stereotypů české společnosti na homosexuálně orientované lidi. Výzkum prezentuje určitý náhled společnosti na lidi s homosexuální orientací v daném okamžiku. Cílem práce je zjistit prostřednictvím dotazníku, jak vnímá česká společnost lidi s homosexuální orientací. Zejména jak se dívají na homosexuálně orientované jedince sociální skupiny a sice muži a jak ženy. Na začátku jsem stanovil hypotézu podle níž mají nejliberálnější postoje k homosexuálům ženy, jelikož jsou k této problematice více přístupnější a vnímavější než muži. Dotazník jsem rozdál v několika zařízeních středních, vysokých škol. Dalším reprezentativním vzorkem, abych získal celou společnost je umístění mého dotazníku na svých internetových stránkách.

Cílem této práce je zachytit aktuální náhled v naší společnosti. Mnoho různých odborných prací popisuje homosexualitu jako obecné téma, ale dost často chybí právě současný náhled a názorové postoje společnosti. Pokud jednotlivé práce obsahují tyto údaje, odpovídá to však pouze dané situaci, kdy byl výzkum zjištěn a nikoliv aktuálnímu stavu, který se může měnit. Moje práce má přinést aktuální stav a zejména posloužit pro další podrobnější výzkum.

Teoretická část:

Cílem teoretické části je nastínit historické a společenské přístupy k homosexualitě heterosexuální společnosti. Dalším důležitým pohledem je rozdělení genderových rolí mezi ženami a muži, které souvisí s tím jak si současná společnost nastavila role, které jsou vhodné pro muže a ženy a s tím související i vzorce chování, které jsou vyžadovány normami. Rozdíly mezi gendery a uvědomění si, že role jedince nemusí vždy odpovídat genderu.

Praktická část:

Druhá část diplomové práce je částí výzkumnou a je zaměřena na kvantitativní výzkumné šetření, které zahrnuje dotazník, zejména jaké převládají stereotypy mezi jednotlivými lidmi (muži, ženy).

1.1 Homosexualita a historie homosexuality

Chceme-li se zabývat „problematikou“ homosexuality je nutné se podívat i do historie. Protože na homosexualitu byl v jednotlivých historických obdobích jiný náhled. Homosexualita existuje a existovala ve všech kulturách. Michel Foucault dospěl k závěru, *„že až do 18. století prakticky neexistovala. Byla však nazývána sodomií. Sodomie jako taková byla však církevními autoritami i zákony považována za zločin. V Anglii a řadě jiných zemích byla trestána smrtí. Trest smrti za „nepřirozený styk“ byl ve Spojených státech zrušen hned po získání nezávislosti a v Evropě na přelomu osmnáctého a devatenáctého století. Ještě před několika lety byl homosexuální styk považován za trestný čin. Tato skutečnost zčásti vysvětluje, proč u mnoha lidí přetrvávají nepřátelské postoje vůči homosexuálům, přestože se už neopírají o zákonná ustanovení.“*¹

Postoje k homosexualitě se různí i v různých kulturách. Ve Starém zákoně byl pohlavní styk muže s mužem trestán ukamenováním a tento negativní postoj k homoerotickým aktivitám přetrvává v křesťanství často i dodnes. Víme však, že kulturní ovzduší starověkého Říma či starých Helénů bylo k těmto projevům velmi tolerantní. I v pozdějších dobách nacházíme v kulturně antropologických srovnáních mnoho zajímavých rozdílů: v době, kdy byly názory tzv. civilizovaného světa na homosexualitu velmi restriktivní a odsuzující (jak tomu bylo například ve viktoriánské Anglii), patřil u tichomořských domorodců pohlavní styk mezi bojovníky a dospívajícími hochy k rituálním úkonům.

Antický Řím byl vůči homosexualitě tolerantní, ale celoživotní homosexuální

¹ A.Giddens, Sociologie, str. 126

orientace byla chápána jako projev nedostatečné mužnosti. S nástupem monoteistických náboženství tolerance vůči homosexualitě končí.

Taoismus² v Číně také homosexualitu potlačoval, protože byla narušením vzájemného působení mužského a ženského principu. Židé trestali homosexuální chování ukamenováním. Korán v islámském světě homosexuální chování zapovídá. V evropských zemích dosud působí dvě linie: pohansko-antická a židovsko-křesťanská. Křesťanství se opírá o svůj zamítavý postoj k homosexualitě vycházející zejména z vyprávění o Sodomě ve Starém zákoně. Názory křesťanských myslitelů se ovšem různí, zvláště v 21. století se pod vlivem liberalizačního proudu projevují v křesťanských církvích různé přístupy k homosexualitě. Vcelku liberálnější postoj převažuje u protestantské církve. Postoj církve k homosexualitě se odvíjí od výkladu bible, který však není jednoznačný. Výklad bible a biblická teologie se církev od církve liší a také se mění s časem. V procesu změn hrají svou roli různé faktory. Nové vědecké informace, společenské změny a také osobní zkušenosti způsobují, že výklad bible se mění a víra se vyvíjí. Většina křesťanských církví vyznává, že bible je nejvýznamnějším zdrojem autority pro křesťanskou víru. O homosexualitě toho v ní ale najdeme jen málo. Postoj věřících a jejich negativní výroky o homosexuálech jsou dány něčím jiným, což se naštěstí osvětluje stále většímu počtu lidí. Díky pokračujícímu biblickému výzkumu a moderní vědě se postupně dokazuje, že v pozadí předsudků vůči homosexuálům stojí určité překonané myšlenky a že se z některých biblických textů odvozovaly zcela falešné závěry.

Ve 13. – 16. století se homosexualita objevuje v církevních i státních zákonících jako sodomie, která se trestala až upálením. Ženská homosexualita se trestala pouze, když dvě ženy byly přistiženy, jinak lesbismus nijak zvláště nebyl řešen, nebyl ani zařazen ve výčtu úchylek. Pro pochopení takového "tolerantního" přístupu je nutné si uvědomit, že tehdejší společnost byla založena veskrze na patriarchátu tj. na mužském pojetí světa. Jinými slovy si muži natolik věřili, že lesbické projevy považovali za něco neplnohodnotného a méněcenného. Za sexualitu, které nemuseli přikládat zvláštní význam, jelikož je svou

² <http://www.25050.50megs.com/> - Taoismus je jedním ze základních směrů východní filozofie, vznikl v 5. století př. Kr., zakladatel Lao-c, formuloval jeho strukturu. Hlavní kniha „Tao te ting“ (Kniha o Tao a ctnosti) nás učí, že člověk se nemá dat omezit věcmi tohoto světa, ale osvobodit se od nich. Učinit v sobě vnitřní klid a osvobodit se od žádosti a vášni. Nechtít nic víc než to co potřebujeme. Byt trvale skromný a pokorný a neuchýlit se od své přirozenosti a nebýt na nikom závislý. *Tao* - je pralátka a *te* - je vesmírná síla tj. individuální přirozenost, *ting* je - cesta. Vztah člověka a přírody je jedním ze základních rozdílů mezi východní a západní filozofií.

podstatou nijak neohrožovala. Pokud bylo lesbické milování předváděno pro potěchu mužů, tak ji přijímali o to více. Zatímco mužská homosexualita na tom byla hůře, byla stále odsuzována a i dnes pokud se podíváme na současnou společnost jsou k ní lidé méně tolerantní.

V období 18.století a renesance zejména v Anglii a Francii byla homosexualita a tzv. nadpřátelství mužů víceméně tolerováno, i když bylo silně spojeno s vyšší třídou (šlechtou či královským dvorem) a byla přijímána jako určitý projev dekadence a zkaženosti vyšších tříd. Přesto zde v chápání lesbických vztahů přetrvává podobnost. Jinými slovy povaha ženské homosexuality je slabá, neprojevuje se tak silnou intenzitou a proto je netřeba se jí více obávat. I když byla homosexuální láska do jisté míry tolerována, nemůžeme v žádném případě hovořit o její akceptaci. Jednalo se spíše o toleranci homosexuálního chování. Musíme si uvědomit, že o homosexuální orientaci tak, jak ji známe dnes, se začalo hovořit až na přelomu devatenáctého a dvacátého století.

Přístup společnosti k homosexualitě se výrazně změnil po roce 1989. Když 1.7.1990 došlo k novelizaci zákona z roku 1961, v němž byla zrovnoprávněna povolená věková hranice pro homosexuální i heterosexuální styk nad 15 let, začala se stávat homosexualita viditelným společenským jevem. Došlo ke změně společenských postupů na liberálnější v otázce homosexuality. K tomu zajisté přispěli první organizace gay a lesbického hnutí. Po konci druhé světové války v Československu stále platila norma z roku 1848, dle které bylo homosexuální chování trestáno podobně jako smilstvo se zvířaty, podle trestního zákona z roku 1950 byl pak homosexuální styk trestným činem proti lidské důstojnosti. Postupně však začala třetí fáze dekriminalizace homosexuality, k jejímuž naplnění v Československu došlo v roce 1961. Poslední krok ale přišel až po pádu komunistického režimu (konkrétně v roce 1990), kdy byla stanovena jednotná věková hranice pro homosexuální i heterosexuální styky na 15 let. Tento vývoj ve společnosti obecně měl vliv na pojetí názorů na homosexualitu a na homosexuální vztahy.

3. Základní teoretická východiska genderu

Chceme-li lépe pochopit historii homosexuálně orientovaných jedinců, která byla uvedena v předešlé kapitole, musíme se zabývat jak je to mezi jednotlivými pohlavími a zejména tím, jaké jsou mu přisuzovány jednotlivé role. Existují mužské a ženské role³. V případě jejich záměny dochází k tomu, že u lidí může docházet k různým předsudkům. Často se stává, že právě u homosexuálně orientovaných např. mužů můžeme vidět charakteristiky a projevy chování, které jsou přisuzovány pohlaví opačnému. Co je to tedy gender, pohlaví a role a jak to spolu souvisí? To bych chtěl nyní vysvětlit v následujících kapitolách.

3.1 Gender

Na přelomu 60. a 70. let, tedy v období tzv. druhé vlny feminismu začalo postupně docházet k rozlišení pojmů pohlaví a gender⁴. K těmto úvahám přispěli také odpůrci tzv. biologického determinismu, kteří nesouhlasili s tvrzením, že veškeré odlišnosti mezi muži a ženami jsou vrozené a tedy biologicky dané, došlo tak ke vzniku opozičního proudu tzv. kulturního (sociálního) determinismu, který zdůrazňuje vliv sociálního a kulturního prostředí na utváření lidské osobnosti.

Slovo **gender** se používá k označení kulturně vytvořených rozdílů mezi muži a ženami. Pojem se začal užívat ve společenských vědách v druhé polovině 20. století. Gender je z lat. *genus*, *generis* a znamenalo i v angličtině původně rod, včetně gramatického rodu. Když se hledal protějšek k (biologickému) rozlišení pohlaví (angl. *sex*), dostalo slovo gender specifický význam kulturního odlišení mužů a žen a v tomto významu přešlo i do mnoha jiných jazyků. Gender je i sociální konstrukt, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností. Na rozdíl od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se podle času či místa, působení gender

³ Role - Vyjadřuje způsob chování vztahující se k určité společenské pozici. Ve svém životě na sebe bereme sociální role, které nám předepisují, jak se chovat.

Každý člověk se identifikuje (ztotožňuje) s rolemi. - <http://multivitamin.blog.cz/0803/socialni-role>

⁴ Renzetti, Curran, 2003, Cviková, Juráňová, 2003

ukazuje, že určení rolí, chování a norem vztahujících se k ženám a mužům je v různých společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné. Jejich závaznost či determinace není tedy přirozeným, neměnným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami. Gender je konstruován jako kategorie asymetrická; vše, co je spojováno s maskulinitou (např. objektivita, racionalita, aktivita apod.) je v naší kultuře vnímáno jako odlišné a hodnotnější a nadřazené tomu, co je feminní; gender např. strukturuje i naši individuální identitu ? každá a každý z nás reprodukuje vlastní feminitu nebo maskulinitu v tom, jak chodíme, jak sedíme, jak držíme tělo, jak se oblékáme; gender se v češtině někdy překládá jako rod. M. Fafejta říká, že „na genderu je ze sociologického pohledu podstatné, že je ho možno coby sociální konstrukt měnit. Není pevný, závazný je pouze na základě sociálních norem. Jde o roli, ke které každý může přidávat vlastní obsah. Není dopředu dáno, jaká je správná nebo špatná. Přitom je nám vštěpován již od narození a stává se součástí naší identity. Gender není příčinným následkem pohlaví, teoreticky lze spojitost genderu a pohlaví uvolnit. Dva lidé stejného pohlaví mohou žít v různých genderech. Gendery nemusí být pouze dva. Homosexuální muž může mít zcela jiný gender než muž heterosexuální. Mužství homosexuála se může pojít s jinými představami než mužství heterosexuála.“

Genderů může být nekonečně mnoho. Je otázka, kolik genderových kategorií bychom v naší společnosti našli. Naše česká společnost neodlišuje mezi pohlavím a genderem a dítě se snaží rodina a společnost socializovat do tradičních genderů – heterosexuální muž a heterosexuální žena, což je dle mého názoru správné.

I když existují kulturní a historické odlišnosti, lze vysledovat mezi gendery společné, vzájemně související rysy:

- 1) sociální konstrukce genderových kategorií na základě biologického pohlaví
- 2) dělba práce podle pohlaví
- 3) společenská regulace sexuality

Pohlavně-genderový systém tedy funguje jako systém stratifikační. Určité vlastnosti a jisté formy chování jsou institucionálně buď podporovány pomocí odměny či omezovány trestáním. Diferenciace probíhá na základě pohlaví a tento proces pak vymezuje rozdílné životní možnosti. Jednotlivé kultury včetně té naší jsou většinou patriarchální – muž v nich zaujímá nadřazené postavení a atributy mužnosti jsou hodnoceny výše než ženské. Nicméně

to neznamená, že by všechny skupiny mužů byly zvýhodňovány stejně, naopak jisté skupiny žen jsou více znevýhodněny než jiné.

Stejně jako ostatní obory vědy je sociologie vždy v zajetí určitého modelu myšlení - paradigmatu, i když sociologie je do značné míry vědou multiparadigmatickou. Proč toto zmínit, protože moje práce je prací značně sociologickou. Nicméně mezi 40. a 60. lety minulého století převládalo paradigma strukturálního funkcionalismu. Dle tohoto paradigmatu tvoří společnost stabilní systém, jehož příslušníci sdílejí stejný soubor hodnot, přesvědčení a očekávání (společenský konsensus). Části systému jsou vzájemně propojené – společnost je jimi udržována v rovnováze a celkovosti. Veškeré společenské změny probíhají pozvolně (jejich vývoj je „evoluční“), prudká změna by systém funkčně ohrozila. Co se týče aplikace strukturálního funkcionalismu na kategorii genderu, vychází toto paradigma z tělesných rozdílů mezi muži a ženami – muži jsou silnější a mohutnější, u žen se zdůrazňuje plození a kojení potomků. Dle těchto odlišností se diferencovaly rozdílné *genderové role*, které vyžadují od toho kterého pohlaví určitý způsob chování. Reprodukční role pak předurčila ženu k zastávání role domácí. Genderové rozdíly jsou pak v rámci strukturálního funkcionalismu považovány za přirozené (a neměnné), neboť se odvozují z biologických daností. Ve skutečnosti je genderová role velmi tvárná, jak už dokazují poznatky o různých kulturách i z historie. Teorii genderových rolí podpírá tzv. teorie člověka-lovce vyplývající z interpretace archeologických nálezů. Genderové role (především dělba práce) představují určitý typ adaptace, krok k snadnějšímu přežití. Pojem genderová role však netematizuje otázku moci (genderové role se jeví jako komplementární a vzájemně si rovné). Kryje tak genderovou nerovnost, její příčiny i důsledky. Slabinou strukturálně funkcionalistického přístupu v otázce genderu je skutečnost, že neusiluje o změnu společenského genderového uspořádání.

Protože strukturální funkcionalismus více a více postrádal schopnost uspokojivě vysvětlit stav společnosti, musela přijít *paradigmatická revoluce*⁵. Strukturální funkcionalismus pak vystřídalo mnoho jiných paradigmat, pro výzkum genderu však měla význam zejména feministická teorie genderu. Toto paradigma není jednotné, nýbrž diferencované, pluralitní. Pro začátek je však třeba uvést východiska, jež jsou společná „všem

⁵ Paradigma - podle široce přijímané koncepce T. S. Kuhna je paradigma souhrn základních domněnek, předpokladů, představ dané skupiny vědců. Ke každému paradigmatu patří i metodická pravidla řešení, intuitivní postoje a hodnocení problémů. Proměna vědeckého paradigmatu se děje zvraty (tzv. vědeckými revolucemi).

feminismům“: na procesu osvojování genderu se podílí jak biologické předpoklady, tak učení. Feminismus také tematizuje problém zaujatosti sociologie odrážející postoj sexismu⁶. Z tohoto důvodu:

- a) byla většina sociologického výzkumu prováděna muži a na mužích, avšak výsledky pak byly vztaženy na celou populaci.
- b) byl gender považován za relevantní analytickou kategorii jen v některých subdisciplínách sociologie a v jiných zcela pomíjen.
- c) byla data shromážděná při studiu žen hodnocena mužskými kritérii normality a správnosti.

V současnosti zahrnuje feminismus několik různých směrů, které můžeme základně roztřídit do tří skupin:

- a) *Genderově reformní teorie*: zdůrazňuje shodné rysy žen a mužů a požaduje stejný podíl obou pohlaví na společenském dění.
- b) *Teorie genderově motivovaného odporu*: legislativa nestačí, nerovnost proniká do každodenních vztahů, k jejichž změně je třeba víc než jen úpravy práva.
- c) *Teorie genderové motivované vzpoury*: zkoumají genderovou nerovnost jen jako jeden z aspektů společenské stratifikace, zabývají se i nerovnostmi na základě rasy, sexuální orientace, etnické příslušnosti atd.

Pluralismus feminismů není samozřejmě zcela neproblematický. Jednotlivé směry hnutí nacházejí po svém vydělení obtížněji schopnost vzájemného dialogu. Je však důležité tuto diferenciaci zachovávat, aby nebyly pomíjeny specifické požadavky různých skupin žen. Právě z důvodu pluralismu a multidisciplinarity je pak současný feminismus užitečným paradigmatem pro celou tuto knihu.

Je nutné si uvědomit, že analýza genderových vztahů je klíčovým předpokladem pro porozumění ostatních společenských vztahů – cílem feministické sociologie je tedy holistický obraz společnosti. Nevyhýbá se tedy analýze mužského pohledu, ale spíše usiluje o to, aby v žádném případě nebyla pomíjena zkušenost žen. Staré kritérium „objektivit“ výzkumu nahrazuje empatický postoj k subjektu a jeho zkušenostem – feminismus se tedy otvírá *dualistickému* charakteru výzkumu, jenž zahrnuje kromě objektivní perspektivy i subjektivní.

⁶ hodnocení mužského pohlaví jako cennějšího než ženského

Tento dualismus je však vědomý.

V samotném ohnisku zájmu feministické sociologie je snaha zodpovědět otázku, jak společenské genderové konstrukce ovlivňují životy žen a mužů. Důležité je zjištění, že dopady genderové nerovnosti nejsou stejné pro všechny ženy či muže. Navíc je nutné brát v úvahu ostatní druhy diskriminace (na základě věku, rasy, sexuální orientace, společenské třídy). Aby bylo možné uskutečnit společenskou změnu, jež z poznatků feministické sociologie vyplývá, je třeba dosáhnout *skupinového vědomí*⁷ – jednotlivci si musí uvědomit, že své problémy sdílí s celou skupinou podobných lidí. Tento krok zahrnuje seznání, že problém nepramení z individuálního selhání, nýbrž z chyby celého společenského uspořádání. Kolektivní vědomí pak umožňuje strukturální změnu společnosti. Kolektivní akce často nabývají podobu **sociálního hnutí**, jež prosazuje své cíle i v oblasti oficiální politiky státu.

Pokud chceme uvažovat o mužství a ženství vystává však další problém genderu, protože u některých lidí je pohlaví od narození nejasné. U jiných je nezpochybnitelné, přesto později ve svém vývoji začnou gender, který jim byl na základě pohlaví přisouzen, odmítat. Někteří jedinci odmítají i pohlaví, se kterým se narodili a jsou s ním nespokojeni, což často vede ke změně pohlaví. Tito jedince označujeme jako transgender jedince.

Mezi transgendery např. patří⁸:

- cross – dresseři – způsob oblékání jako opačný gender
- transsexuálové – ti, co se cítí být opačným pohlavím, v případě transsexuálů rozlišujeme male to female, kdy narodil jedinec jako muž, ale cítí se být ženou a u female to male je tomu naopak
- drag – queens a drag-kings – jedinci, kteří přehnaně prezentují opačný gender, drag – queens si libují v monstrózních šatech, který by si „normální“ žena na sebe nikdy nevzala
- bigendeři – jedinci, kteří žijí v opačném genderu, aniž volí operaci na změnu pohlaví, někteří z nich žijí střídavě v obou genderech
- maskulinní ženy a feminní muži – např. Vousaté ženy, které se odmítají holit, nebo

⁷ souhrn psychických jevů obdobných a společných členům dané skupiny a budících sounáležitost (pocit „MY“) odlišující členy určité skupiny od nečlenů (prof.PhDr.Rudolf Kohoutek,CSc)

⁸ FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vyd. Věrovany: Nakladatelství Jana Piskiewiczze, 2004. str. 49

- muži s ženskou postavou a způsob oblékání a vyjadřování
- lidé různě si upravující tělo tak, aby neslo znaky obou genderů – třeba muži s umělými nadry (brazilští mužští prostitutí, tzv. travestis), ale i kulturistiky
 - gender – blenděři – ti, kteří míchají genderové znaky obou pohlaví, takže nepůsobí ani mužský, ani žensky
 - androgynové, kteří působí mužsky i žensky zároveň

Není možné nikdy provést vyčerpávající výčet transgenderu. Jedinec, který byl před několika lety považován za transgendera, dnes do této kategorie nespadá. Společností je považován za „normálního“ - např. ženy v obleku, muž s naúšnicí. Martin Fafejta (str. 50) uvádí, „*že nejznámějším českým transgenderem je Ferda Mravenec, ač anatomicky dělnice, jako samoec by musel mít křídla. Vystupuje a obléká se jako muž. To, že u něj nejde o pouhou hru, svědčí i milostné avantýry s Beruškou, při kterých byl tak hanebně podveden. Zde se projevila jednoznačně jeho mužská psychika.*“

V euroamerické kultuře jsou pohlaví i gender chápány jako objektivní realita. Socioložky Suzanné Kessler a Wendy McKenna in Martin Fafejta předkládají pohled na gender a pohlaví typicky pro tuto kulturu. Obě se shodli na těchto tezích, nerozlišují mezi genderem a pohlavím⁹.

- 1) Existují pouze dva gendery.
- 2) Gender je neměnný – ten, kdo je muž, jím vždy byl a vždy jím bude. Totéž platí u ženy.
- 3) Základním znakem genderu jsou genitálie.
- 4) Výjimky ze dvou genderů nemusíme brát vážně – jde o vtip, patologii apod.
- 5) Nelze přejít z jednoho genderu do druhého s výjimkou zvláštních příležitostí jako jsou karnevaly a různé hry.
- 6) Každý musí být klasifikován jako příslušník jednoho genderu. Neexistují případy, když žádný gender není přisouzen.
- 7) Dichotomie muž/žena je přirozená. Mužské a ženské pohlaví existují nezávisle na vědeckých kritériích určujících mužství a ženství.
- 8) Příslušnost k jednomu nebo druhému genderu je přirozená. Být mužského nebo

⁹ FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vyd. Věrovany: Nakladatelství Jana Piskiewiczze, 2004. str. 50

ženského pohlaví je nezávislé na rozhodnutí druhých. O tom, jestli jsme mužem nebo ženou, rozhoduje přirozenost, ne mínění druhých.

Obě autorky shrnují každodenní vnímání druhých. To však nemusí odpovídat tomu, jak oni chápou sami sebe. V této sociální konstrukci se musí pohybovat intersexuálové a transgendeři, i když jim vůbec nemusí vyhovovat. Ze sociologického pohledu je zajímavé jaké volí strategie pro život ve stávajících konstrukcích. První výzkum provedl i Harold Garfinkel svým studiem Agnes, což byl jedinec, který se narodil v mužském těle, ale později podstoupil operaci na změnu pohlaví. Vystupovala jako intersexuál, u kterého se v pubertě začala vyvíjet ženská anatomie, ale jak se později ukázalo, ve skutečnosti tajně brala ženské hormony, které lékař předepsal její matce, a tak si tělesné změny způsobovala vědomě sama. Nešlo tedy o intersexuála, ale transgendersa, konkrétně transsexuála.

Nauka o genderových rolích je čistě teoretický konstrukt a neopírá se o žádné empirické důkazy. Původním autorem této teorie je psycholog a sexuolog John Money, který chtěl svou nauku ověřit reálným pokusem. Výsledky však byly fatální. Přesvědčil rodiče malého chlapce, který nešťastnou náhodou přišel o penis, aby jej převychovali na dívku. 15 let podstupoval chlapec hormonální "léčbu", měl dívčí jméno a byl vychováván jako dívka. Dívkou se však nikdy necítil. V 15 letech rodiče pokus John Moneyho přerušili, jelikož jejich syn (dcera) vyhrožoval sebevraždou, pokud bude muset za "doktorem" dále chodit. Z následků se rodina nikdy nevzpamatovala. Jeho bratr (dvojče) spáchal sebevraždu poté, co se u něj jako následek umělých změn v bratrově pohlaví projevila schizofrenie a sám "pokusný chlapec" se také později zabil.

Tři úrovně genderu:

- a) gender není věc či vlastnost, kterou jedinec má, ale soubor aktivit, které jedinec **dělá, dělá je před ostatními**, gender je hodnocen a legitimován ostatními. Gender tedy není vlastnictvím jedince, ale **kvalitou skupiny**. Gender je **vztah** a my jsme **aktivní** v jeho konstrukci, neustále ho definujeme a redefinujeme během žití toho, co je to být ženou či mužem v naší společnosti, gender děláme v každé interakci, v každé situaci, v každé
- b) gender není instituce; gender je **situovaná činnost**¹⁰, během které produkujeme formy

¹⁰ Situovaná činnost – činnost podle situace. Lidskou činnost lze tedy také chápat jakožto cílenou nebo cílevědomou posloupnost (množinu) činů jednotlivých lidí či jejich skupin, které na sebe nějakým způsobem navazují a souvisejí spolu.

Příkladem běžné a všední činnosti je například lidská práce, kterou pak označujeme souslovím

chování, které ostatní vnímají jako maskulinní či femininní. Gender je to, co si do těchto situací přinášíme ale i to co je v nich produkováno.

- c) gender děláme v **genderovaných institucích**, náš svět je postaven na systematické, strukturální nerovnosti zalžené na genderu

S genderem souvisí i pohlaví, i když gender je mnohem širší pojem než pohlaví. Je-li homosexuálně muž více orientován genderově s ženou, chová se a jedná tímto způsobem. Naopak žena může mít spíše mužské rysy a styly chování, samozřejmě tomu tak nemusí být, jelikož genderů je velmi mnoho.

V další kapitole je jasně definováno kdo je to muž a žena podle pohlaví, což je vhodné pro přesné pochopení stereotypů ve společnosti.

3.2 Pohlaví

Pohlaví je biologicky podmíněné rozdíly mezi ženami a muži, které jsou univerzální. Jsou to biologické vlastnosti, které odlišují lidské bytosti jako ženy a muže, zejména odlišnosti týkající se pohlavních orgánů a reprodukčních dispozic.

Helmut Karsten uvádí, že „psychologové se domnívají, že veškeré informace o pohlaví, pohlavních rolích, které dítě získává v průběhu dětství, jsou shromažďovány, sjednocovány, členěny a ukládány takřka pod jednou střešou – v určitém pojetí pohlaví. Rozlišuje různé obsahové části či složky:

1. mužské a ženské aktivity a obory činnosti
2. mužské a ženské zájmy a oblíbené činnosti
3. mužské a ženské užívání jazyka (způsob vyjadřování, specifické obraty apod.)
4. mužská a ženská řeč těla, gestikulace, mimika
5. mužské a ženské osobnostní vlastnosti a charakterové znaky

W. Allport uvádí, „že vnímání rozdílů mezi pohlavími začíná už u velmi malých dětí a

pracovní činnost. Společná činnost více osob nebo skupin osob bývá označována jako **součinnost**.

Opakem činnosti je **nečinnost** (neaktivita).

je téměř určitě nevědomé. Ještě před tím, než dítě se označí za kluka nebo holku dostává se mu mnoho neverbálních signálů. Muži obvykle zacházejí s kojenci jinak než ženy. Kosmetika, kterou požívají ženy vydává jinou než tu, která je určena pro muže. Systematické rozdíly v oblékání, účesu a podobně poskytují dítěti vizuální oporu při rozlišování. Ve věku dvou let už dítě dokáže správně zařadit sebe sama a většinou i ostatní lidi. Až do pěti nebo šesti let si však neuvědomuje, že se příslušnost k mužskému nebo ženskému pohlaví nemění, že každý musí být tím či oním a že rozdíly mezi chlapci a dívkami mají anatomickou povahu. Hračky, obrázkové knížky a televizní programy, s nimiž se dostávají do styku, vesměs zdůrazňují rozdíly mezi mužskými a ženskými znaky. Hračkářství obvykle rozdělují své zboží na „chlapecké“ a „dívčí“ hračky“.

Lorberová uvádí, že „učení mužským a ženským rolím má dalekosáhlý vliv. Společnost od každého očekává, že se bude chovat „mužsky“ nebo „žensky“, v praktickém životě se tato očekávání naplňují a reprodukují“.

3.3 Genderové role

Genderovými rolemi označujeme soubor zjevných i skrytých pravidel (většinou nepsaných a neformálních, určených danou společností), který definuje, jaké chování, myšlení, cítění, oblečení či forma partnerských vztahů je vhodná, případně nevhodná pro příslušníky jednoho nebo druhého pohlaví. Péče o děti, domácnost a závislé členy rodiny je všeobecně považována za ženskou roli, přičemž finanční a materiální zabezpečování rodiny je obecně klasifikováno jako mužská role. Genderové role se vytvářejí a utvrzují zejména v oblasti rodiny, vzdělávacího systému, zaměstnání a celospolečenských norem a hodnot.

Argument, že mateřská a otcovská role je nezpochybnitelně spjatá s biologickým pohlavím muže a ženy je problematický. Vychází totiž z pohledu, že všichni biologičtí muži a všechny biologické ženy mají ty samé vlastnosti a chování, z nichž plynou dané a neměnné ženské (mateřské) a mužské (otcovské) role. Lidské vlastnosti, jsou ale souborem charakteristik, které jedinec dědí, získává prostřednictvím socializace a identifikuje se s nimi nezávisle na svém pohlaví. Neexistují žádné ženské vlastnosti a charakteristiky, které by měly všechny ženy bez rozdílu a neměl je žádný muž a naopak. Jinými slovy, není možné spojovat

rozdělení mateřských a otcovských rolí a rodinných úkolů automaticky, a hlavně bezpodmínečně, s biologickými pohlavími ženy a muže.

Teorie Sandry Bem – komplexnost pohledu

Sandra Bem vychází z kognitivní psychologie, ale současně akcentuje vliv kultury na vývoj jedince. Její přístup je založen na předpokladu, že v každé společnosti existují relativně pevné představy o tom, jak by se měli chovat, uvažovat či vypadat její členové. Tyto představy jsou součástí společenských diskursů a institucí, v nichž jedinci žijí a které si osvojují. Sandra Bem nazývá tyto představy „optickými skly/čočkami“ – skrze ně se jedinci dívají na svět (tj. vnímají jej a hodnotí). Optických skel existuje mnoho, některá z nich se týkají genderu. Ta se vzájemně doplňují

a posilují, čímž vzniká jednotný pohled na svět. Mezi genderovými skly jsou nejdůležitější¹¹:

1. genderová polarizace – představa, že ženy a muži jsou odlišní a že společnost je uspořádána podle odlišností mezi nimi,
2. androcentrismus – doslova „mužostřednost“, androcentrismus je představa, že muži jsou nadřazeni ženám a představují normu, podle níž jsou ženy poměřovány (např. v psychologii či ve statistice byly dlouhou dobu dělány výzkumy na vzorcích mužů, výsledky však byly zobecňovány na celou společnost), tendence stavět mužský svět do popředí, nadřazovat jej,
3. biologický esencialismus – představa, že rozdíly mezi ženami a muži jsou biologicky dané, což zdůvodňuje jak nadřazenost mužů, tak i uspořádání společnosti podle genderového principu. Tento poslední předpoklad tvrdí, že první dva body jsou nutným důsledkem biologických rozdílů mezi pohlavími. Tím je legitimizuje a racionalizuje. Tím se stává tato triáda „nezlomitelná“. Proces socializace probíhá od dětství tak, že tyto skryté předpoklady považujeme za samozřejmé, zžijeme se s nimi tak, že o nich ani nepřemýšlíme a předáváme je dál. Sami se stáváme nositeli genderových meta-sdělení a každodenně pomáháme tuto gender realitu vytvářet. (Žena použije rtěnku, rodinné auto řídí vždy tatínek, muže nenapadne vzít si do práce sukni: jsou to samozřejmosti). Tyto kulturní signály dítě vnímá už od malička, od vrstevníků a hlavně svých rodičů (holčičky si hrají s panenkami, chlapečci na vojáky). To podstatné, co říká Bemová na rozdíl od předchozích kognitivně-vývojových teorií je to, *„že my všichni nejsme pouhými příjemci, ale i „spolupachateli“ – my všichni*

¹¹ Renzetti, Curran 2003

pomáháme reprodukovat „optická skla kultury. My všichni opakujeme a vytváříme androcentrický ("mužostředný") svět. Příkladem nevědomých genderových stereotypů je experiment, kdy mají rodiče popsat svého sotva narozeného potomka. (Novorozenci se ve fyziognomii a chování liší nepatrně) .Své chlapečky rodiče následně popisují jako „velké, silné, pohyblivé, vážného vzezření a s velkýma rukama“. Holčičky jsou popisovány jako „drobné, hezké a s jemnými rysy“. (Reid, 1994). Tyto studie se shodují s výsledky studií ze 70. let, což znamená, že rodičovské stereotypy zůstávají víceméně neměnné.

Podle Bem si každý jedinec osvojuje všechna optická skla významná v dané společnosti v rámci procesu enkulturace. *„Ten probíhá velmi složitě, nejen za pomoci přímého působení sociálních institucí, ale také prostřednictvím skrytých sdělení. Výsledkem je, že se jedinec stane součástí dané společnosti natolik pevně, že již není schopen vnímat rozdíl mezi skutečností a tím, jak a co je v dané kultuře jako skutečnost představováno. Stane se mužem nebo ženou a začne svět vnímat jako muž nebo žena. Získat odstup od tohoto pohledu je obtížné, neboť člověk nemůže vystoupit ze systému, který je tvořen řadou vzájemně se podporujících optik.“* Enkulturation je část socializačního procesu, během něhož se původně neutrální a nekulturní novorozenec stane integrální součástí společnosti, jejíž kulturu přijímá. Enkulturation je neukončený celoživotní proces. Pojem zavedl M. J. Herskovits, který do pojmu enkulturation zahrnoval všechny projevy naučeného chování a získávání znalostí a dovedností. Enkulturation probíhá v různých sociálních skupinách a za účasti různých sociálních institucí. V dětství jsou nejdůležitější primární skupiny, v pozdějším věku nabývají na významu. Enkulturation může probíhat vědomě a cíleně skrze výchovu a vzdělání.

Enkulturation:

- vzrůstání jedince do kultury dané společnosti
- interiorizace významů/hodnot, které v dané společnosti tvoří její kulturu
- podstata procesu přeměny jedince z biotické bytosti v bytost společenskou a kulturní

Počátkem února 2010 zveřejnil Sociologický ústav spolu s Centrum pro výzkum veřejného mínění výzkum, který se týkal náhledu společnosti na rozdělení genderových rolí. Výzkum potvrdil, že společnost přemýšlí o rozdělení rolí mezi mužem a ženou dosti nesprávně. Veřejnost se tedy dozvěděla především to, co by si o rodině měla správně myslet, a pak teprve to, co si lidé opravdu myslí. Terčem nevole komentátorů je především rozdělení

rolí muže a ženy v rodině: 78,4 % lidí soudí, že žena je schopnější starat se o malé dítě, 89,5 % soudí, že otec má rodinu především finančně zabezpečit. To by se zřejmě mělo nějak změnit. Žena patří k plotně a k dětem, muži náleží role živitele. Na rozdělení rolí nahlíží Češi stále konzervativně. Z průzkumu Sociologického ústavu a Centra pro výzkum veřejného mínění vyplývá, že přes tři čtvrtiny lidí jsou přesvědčeny, že o malé dítě se má starat žena. (Mladá fronta Dnes 9.2. Češi lpí na tradiční dělbě role otce a matky v rodině). Vlastní hodnocení průzkumu sice uvádí jistou ochotu ke změně názorů, připouští však, že není příliš velká. (Lidové noviny 9.2. Kdo má živit rodinu? Většinou muž). Považujeme to za příznačné: v posledních letech jsme mediálně tlačeni do postojů, které neodpovídají historickým zkušenostem společnosti - jak starším (tradice), tak novějším (50.léta). Neochota zásadně zpochybnit přirozený model rodiny (oba rodiče + děti) se klasifikuje jako negativní rys našeho vidění světa. Ten ale vychází z lety potvrzené zkušenosti, že úloha ženy v rodině je velmi cenná, mj. také proto, že matka pečující o děti přejímá i další sociální role a je důležitým vazebným prvkem komunity. Média tak ve svém způsobu informování v podobných případech často implikují, že setrvačnost v hodnotách je totéž co tmářství a rozdělení rolí muže a ženy jsou nebezpečné stereotypy, které je třeba vymýtit. Zpochybnění rozdělených rolí muže a ženy v rodině, zpochybnění rodinné výchovy dětí, nadřazování momentálních politických priorit nad morální instinkty lidí - to vše si naše společnost už prodělala v době komunismu (zejména v 50. letech) a lidé si pamatují, že se tento přístup k rodině společnosti neosvědčil.

Často se stává, že v případě dvou homosexuálně orientovaných jedinců, může jeden plnit role, které jsou přisuzovány opačnému pohlaví. Dnešní společnost se často domnívá, že pokud takto žijí dva jedinci – a to už dvě ženy nebo dva muži, tak vždy jeden z jedinců zaujímá vyloženě ženskou a druhý vyloženě mužskou roli. Nejdůležitější je však to jak se daní jedinci v daném partnerském svazku identifikovali, jakou mají genderovou identitu.

3.4 Genderová identita

Genderová identita nebo také **autoidentifikace** je vlastní identifikace člověka k

mužskému nebo ženskému pohlaví. Tento termín je určen pro rozlišení této psychologické asociace od fyziologických a sociologických aspektů pohlaví. Člověk se může v závislosti na situaci chovat v rámci modelů obou genderů. Lidé, kteří mají genderovou identitu odlišnou od svého pohlaví, se označují jako transgender. Tito lidé mohou upravovat svá těla, aby byla blíže jejich genderové identitě. Mohou si nechat své tělo upravit i pomocí plastické operace. Pak se nazývají transexuálové. Genderová identita označuje zařazení a prožívání sama sebe jako muže, nebo jako ženy, tj. ztotožnění se s jedním nebo druhým genderem. Volbu genderové identity formují do velké míry také společenská očekávání a sankce za jejich nedodržování. Žena, která nemá děti je často vnímána jako méněcenná, podezřelá, nefunkční. Páru, který si péči o děti rozdělí nestereotypně, např. muž je na rodičovské dovolené a žena buduje svoji kariéru, se od okolí dostává reakcí typu: ona je krkavčí matka, on je baba. Žena je sankcionovaná také nižší odměnou za stejnou práci, „jiný“ muž je vyloučen z elitního maskulinního klubu, neboť identita klubu stojí na vyhraňování se proti feminitě. Identifikace se svou rodovou (gender) rolí vypovídá o tom, do jaké míry jedinec splňuje tradiční role, chování a vystupování, která se očekávají od nositelů jeho pohlaví. U některých jedinců můžeme pozorovat v jejich chování rysy opačného pohlaví – muži mají nápadně ženské chování, ženy působí mužským dojmem. Odborníci hovoří spíše o maskulinních a feminních rysech. Toto rozdělení je lepší i z důvodu nálepkování.

Transsexualita je stav nesouladu mezi psychickým a tělesným pohlavím. Jedná se o vrozenou dispozici, jejíž nejpravděpodobnější příčinou je hormonální nerovnováha v matčině těle během těhotenství. Pokud to společnost a zdravotní situace umožní, podstupuje většina transsexuálních lidí změnu pohlaví. Sexuální orientace s transsexualitou nijak nesouvisí. Existují dva typy translidí:

- female to male (FtM): z ženy na muže
- male to female (MtF): z muže na ženu

Crossdressing

Crossdresseři jsou lidé, kteří trvale nebo alespoň čas od času žijí v roli opačného pohlaví. Motivace zde není sexuální, ale psychologická – prostě se tak cítí dobře. Jedná se jak o muže, tak o ženy. Na rozdíl od transsexuálních lidí crossdresseři nijak netouží po chirurgické změně pohlaví.

Transvestitismus

Transvestité se oblékají do šatů opačného pohlaví kvůli dosažení sexuálního vzrušení. Většinou, nikoliv však výlučně, se transvestitismus týká heterosexuálních mužů.

Nezaměňovat s „travesti show“ – členové travesti souborů jsou obvykle homosexuální muži a jejich motivace je zcela odlišná (zábava + finanční odměna).

Například podle Leslie Feinberg (2000), která vnímá trans, gay a lesbickou či bisexuální komunitu jako dvě množiny, které se vzájemně a částečně překrývají. Dále poukazuje na to, že každý gay či lesba nemusí být zákonitě transgender. Spojnicí mezi gay, lesbickou, bisexuální a trans komunitou vidí například i v tom, že homofobie a i tzv. transfobie spolu úzce souvisí, vnímání společnosti často spojuje problematiku translidí, gayů a leseb. Boj gay, lesbických a transgender organizací i jedinců dosáhne odpovídajících výsledků pouze společným bojem za uznání základních práv a svobod ve společnosti. Obecně se Feinberg domnívá, že *„historie trans lidí at' už z hlediska kulturního, časového, sociálního či geografického stojí na stejném základě. Tudíž utváření identity, projevy sexuality a vnímání sociálního okolí bylo napříč všemi kulturami stejné“*. Rupp (2001) ji pak oponuje, jelikož se domnívá, že nelze slučovat jednotlivá údobí historie či geografické umístění trans komunity. Utváření identity spolu s postavením ve společnosti je dle jejího názoru zcela odlišná a bez uvědomění si celého kulturního kontextu nelze na historii trans komunity pohlížet stejně.

Feminní homosexuální muži mají mnohdy silnou touhu chovat se žensky, dokonce jako partnery mnohdy preferují heterosexuální muže a s homosexuálním mužem nejsou schopni kvalitního erotického prožitku. Jsou šťastni při vedení domácnosti, někdy mívají naléhavou potřebu transvestického chování - v uzavřených společnostech homosexuálů se převlékají za ženy (to transsexuálové nedělají). Mají-li možnost alespoň na chvíli se chovat jako skutečné ženy, cítí úlevu od nepříjemného napětí, vyvolávaného neustálou nutností svou přirozenou ženskost před společností tajit. Na rozdíl od transsexuálů mají však pozitivní vztah ke svým pohlavním orgánům, nechtějí být kastrováni, pohlavní orgány udržují v čistotě a považují je za ozdobu svého těla. Přesto jsou časté diagnostické potíže při odlišování silně feminního homosexuálního muže od transsexuála.

Maskulinní homosexuální žena má tendenci zaujímat místo v tradičně typicky mužských povoláních. K péči o domácnost má odpor. Věnuje se typicky mužským sportům

(fotbal, hokej) a někdy si osvojuje i tradičně mužské zlozvyky, jako je hrubé chování ve společnosti, nadměrné požívání alkoholu a kouření.

I toto dvě rozdělení vždy nemusí přesně platit. Pokud bychom jej tak přesně rozdělili, dopustíme se sami stereotypů.

Problematiku identifikaci genderové role lze i dobře sledovat na velmi známém filmu, který sice není z českého prostředí, ale lze v něm vidět tragédii jedince. Teena Brandonová, děvče z malého městečka, utíká po krádeži auta před spravedlností. Při té příležitosti si změnila jméno na Brandon Teena a spolu s tím kompletně změnila svou osobnost. Teena má totiž už dlouho pocit, že se narodila ve špatném těle. V obrovských zmátcích, které provázejí její přeměnu se seznamuje s dívkou jménem Lana, která fatálně vstoupí do jejího života. Po krátké romantické známosti se Lena doví celou pravdu - policie totiž zatkne "Brandona" a uvězní ho v ženském oddělení. Vyjít těžkou pravdu milované osobě je pro Teenu nadlidský úkol, ale ukáže se že pravda její vztah s Lanou neohrozí. Bohužel do situace zasáhne Lanina rodina - která vyrovná účty za "zrazenou Lanu" po svém.

Významnou historickou událostí je příběh Johanky z Arku. Příběh ženy vystupující v mužské zbroji a oblečení je dnes již notoricky známý, ale obzor, který se často přehlíží, je právě transgender problematika. Johanka nejen, že vedla francouzskou armádu v mužském brnění, což dříve prakticky ani jinak nešlo, ale jeden z důvodů díky kterému byla nakonec upálena, byl fakt, že se nechtěla vzdát mužského oblečení i v civilním, nevojenském životě. Nejen díky tomu byla přezdívána jako „hommasse96“ tj. mužatka. Během jejího věznění církev nakonec upustila od obvinění z čarodějnictví, jelikož měla málo důkazů a své argumenty proti Johance začala opírat pouze o její mužské oblečení, které odporuje nejen přirozenému řádu, ale i Bibli a Bohu. Johanka byla upálena 30. května 1431 a to hlavně proto, že se nechtěla vzdát své identity a mužského oblečení. Je zajímavé, že Johanka pocházela z kraje, kde nevládl patriarchát, ale matriarchát, což se také nelíbilo katolické církvi.

3.5 Genderová socializace

Člověk se celý život mění a vrůstá do různých rolí a situací, a to ať už na základě vědomého působení okolí na jedince – výchovou - nebo na základě vlastního pozorování a

hodnocení situací.

Socializace je proces, jehož prostřednictvím si lidé předávají a vstřebávají společenské hodnoty a normy. Jedná se o celoživotní proces a genderová socializace je jeho součástí – lidé si osvojují určité chování na základě očekávání náležejících jejich genderu. Může mít podobu vědomého úsilí i skrytějších, jemných signálů. Socializace může probíhat také s přispěním textu, který má nespornou autoritu a je součástí celé škály socializačních činitelů.

Socializace v tradiční a moderní společnosti

V tradičních společnostech byla sociální kontrola všudypřítomná, ovládala chování člověka od narození do smrti, stanovila dokonce autoritativně i jeho šance v posmrtném životě, soukromý život probíhal před očima ostatních; situace se radikálně změnila v důsledku průmyslové revoluce a procesů, které ji doprovázely, urbanizace přispěla k rozbití tradičních komunit a vytvořila prostor pro setkávání neznámých, vytvořily se prostory s extrémně nízkou sociální kontrolou-ohniska sociální patologie, neméně závažné je konkurenční štěpení socializačních mechanismů (rodina, škola, skupiny vrstevníků, masová média, politické strany apod. vytváří často protikladné socializační tlaky), moderní společnost dokázala prolomit strnulé kontrolní mechanismy, které vcelku spolehlivě chránily členy společností tradičních před pokušením inovativního jednání; jakmile byly tyto bariéry prolomeny, stalo se velmi obtížným stanovit jakékoli bariéry volnější; jestliže tradiční společnosti byly zužovány problémem stagnace, společnosti moderní jsou vystaveny nebezpečí anomie; předimenzovaná solidarita tradičních společností se v moderních podmínkách v permanentní hrozbu nedostatku kooperace mezi celkem a jeho částmi na úrovni skupin i celé společnosti, výsledkem je přízrak společnosti masové, která je svéráznou kombinací hromadné konformity a nekontrolovatelnosti; je ponecháno na jedinci, co z těchto tlaků bude jak hluboce internalizovat;

Socializace člověka, ranná fáze

Proces vývoje jedince od stádia bezmocného novorozence až po osobu, která si dobře uvědomuje sebe samu a orientuje se ve své vlastní kultuře. Dítě je od samého začátku aktivním činitelem tohoto procesu; ukazuje se, že i novorozenci reagují na své okolí selektivně (např.- dokáže rozlišit svou matku již od věku tří týdnů), vazba dítěte na jeho opatrovníka se upevňuje asi až po 7 měsících života-v této době si dítě začíná uvědomovat svou matku jako konkrétní osobu, která existuje i tehdy, když není v bezprostřední blízkosti, dítě začíná vnímat i dimenzi času; vztah mezi dítětem a matkou se mění na konci prvního

roku života(dítě umí mluvit a dokáže se postavit)-velký význam začíná mít hra; ve druhém a třetím roce u dětí roste schopnost chápat interakce a emoce jiných členů rodiny; okolo čtyř let se děti zapojují do kooperativní činnosti; od jednoho do čtyř či pěti let se dítě učí kázni a sebeovládání; asi ve věku pěti let se dítě stává vcelku autonomním jedincem, poprvé je jedinec schopen trávit dlouhé hodiny v odloučení od rodičů, aniž ho to příliš znepokojuje; je-li v počátečních fázích vývoje narušen vztah dítěte s matkou, může to mít vážné následky v dalším průběhu života; zásadní podmínkou socializace jedince je, aby v rané fázi vývoje byl vytvořen pevný emocionální vztah s matkou či jiným jedincem a také brzké vytvoření trvalých sociálních vazeb s jinými lidmi

Genderová socializace probíhá podle stejného schématu - může mít podobu vědomého úsilí, kdy rodiče a okolí komunikují svá genderová očekávání dítěti explicitními (jasnými) odměnami či tresty za různé způsoby chování a jednání. Větší tlak je častěji vyvinut na chlapce, kteří jsou vystavováni přímým sankcím za chování, které neodpovídá jejich genderu. Často můžeme zaslechnout např. napomenutí adresovaná chlapcům, kde jim někdo z okolí připomíná, že „pláčou jen holky“, dívky si zase často vyslechnou, že se „perou se jen kluci“. Do genderových rolí dítě vrůstá ale i prostřednictvím jemnějších signálů. Ty jsou obsaženy v jednání dospělých k dětem, dospělých vůči dospělým, kterému jsou děti přítomny, hračkami či knížkami, které má dítě v dispozici nebo interakcí v dětských kolektivech.

Děti začínají dávat přednost určitým hračkám v souladu s genderovými stereotypy ve věku kolem osmnácti měsíců, chlapci častěji sahají po autíčkách a dívky po panenkách. Ve věku dvou let jsou si děti vědomy vlastního genderu a genderu jiných lidí, ve věku tří let začínají hodnotit určité vlastnosti a typy chování genderově stereotypním způsobem. Aby se genderová socializace dítěte „usnadnila“, podnikají především rodiče, ale i širší okolí, mnohé kroky. Okolí dítěte se snaží předcházet omylům, do jaké genderové role má být dítě socializováno. Miminka jsou například oblékána tak, aby se předešlo mýlkám o jejich pohlaví. Zkusme si popravdě odpovědět, jak bychom oblékli malou holčičku či jaké symboly a barvy budou mít na plenkových kalhotkách či peřínkách malí chlapci? S postupujícím věkem pak může oblečení nejen signalizovat okolí, podle jakého genderu se k dítěti chovat, ale i jaké aktivity může (a tedy jsou očekávány) dítě vykonávat. V sukénkách plných volánků a krajek se dívky mohou jen stěží zúčastnit fyzicky náročnějších aktivit a her.

Dost často lze sledovat v dětství u homosexuálně orientovaných jedinců zájem o

hračky druhého pohlaví. Kluci, kteří jsou homosexuálně orientováni, si rádi půjčují často panenky nebo spony do vlasů a naopak děvčata zase auta. Tento názor však nemusí vždy platit a může být tak troch předsudkem společnosti. Tento můj názor mi potvrdilo několik přímo oslovených homosexuálních jedinců.

4. Normy a pravidla stanovené společností

4.1 Sociální normy

Při zabývání se stereotypy, které jsou hlavním tématem mojí diplomové práce, se musíme bezprostředně zajímat, co jsou to sociální normy.

Sociální normy jsou standardy¹², které regulují chování ve skupině. Tyto normy definují chování, které je ve skupině (společnosti) přijatelné. Rozdělujeme je tak na chování na přípustné a nepřípustné. Ve společnosti existují i pravidla tj. jak se má daný jedinec ve společnosti chovat. Jde vlastně o pravidla praktického chování vycházející z morálky.

Typy a příklady norem

Norma je obecné verbalizované pravidlo, které mají lidé ve svém chování respektovat a které je pro ně pokládáno za závazné.

- to co je obvyklé a osvědčené (manželství, přednost do dveří ženám, pozdrav a podání ruky)
- to co je přípustné (homosexualita, formulace pozdravu)
- to co je správné a žádoucí (vykání, školní docházka)

Normy vymezují hranice chování a jednání, existují objektivně ve společnosti. Pozitivní jsou jistotou řádu, předvídatelnost, stabilita.

a) Právní normy

- psaná forma zákonů, např. Ústava, trestní řád...
- netvoří je jednotlivec, ale jsou tvořeny společností- úředníky
- cíl je dát jednotný řád a kontrolovat sociální chování
- při porušení těchto obecně-závazných právních norem nám hrozí sankce, státem vynutitelné

b) Mravní normy

c) Zvykové normy

d) Náboženské normy

¹² něco obvyklého, očekávaného, přiměřeného

Typy norem

- Normy preskriptivní (přikazující) - říkají, jaký je správný stav věcí, tzn. „jak to má být“
- Normy deskriptivní (popisující) - říkají, jaký je reálný stav věcí, tzn. „jak je to normálně“

Příklady norem

- Norma reciprocity - dostaneme-li něco, cítíme se být zavázání. Příkladem může být běžné dávání dávků. Dostaneme-li dárek, máme pocit, že bychom ho také měli dát, přestože třeba nechceme. Tato norma může být využívána jako taktika prodeje. Pokud totiž "zdarma" od prodejce hrnců obdržíte kuchařku, zvyšuje se pravděpodobnost, že si hrnce koupíte právě v důsledku působení normy reciprocity.
- Norma sociální odpovědnosti - týká se situace, kdy je někdo v nouzi. My situaci vidíme a měli bychom zasáhnout.
- Norma dodržování závazků - slíbíme-li něco, pak to také dodržíme. V praxi je nejúčinnější tzv. veřejný slib. Veřejně se zavážeme k tomu, že přestaneme kouřit. Od lidí, kteří byli přítomni našemu veřejnému závazku poté pocítíme sociální tlak, což nám vlastně k dodržení slibu pomáhá.
- Genderové normy - normy rozdílného chování mužů a žen. Příkladem může být rozdílné oblékání. Není zcela běžné, aby muži nosili sukni.

Společnost má tendenci prisuzovat jednotlivým jedincům – a to ať už jde o homosexuály nebo heterosexuály určité charakteristiky, které se nemusí zakládat na pravdě. Vychází zde především z norem, které jsou ve společnosti dány.

4.2 Předsudky

Každý z nás žije v určité skupině a je ovlivněn normami, má předsudky k něčemu tj. k činnostem nebo věcem. V případě mojí práce jde především o zkoumání předsudků k homosexuálům.

Co je to předsudek? Předusek je odvozen od latinského substantiva *praejudicium*. Předsudek je fixovaný, předem zformovaný postoj k nějakému objektu, projevující se bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu. Člověk, který má předsudky, nezvažuje při posuzování druhých žádná alternativní vysvětlení. Výsledek jeho interpersonálního hodnocení druhého je dopředu určen nějakou libovolnou vlastností druhého. Předsudky jsou negativní i pozitivní. V „New English Dictionary“ se píše, že příznivý či nepříznivý postoj vůči osobě anebo věci, který člověk zaujímá předem, bez opravdové zkušenosti nebo bez ohledu na ni. I když společenské faktory jsou pro vznik a šíření předsudků zásadní, svůj význam mají i psychologické proměnné. Mohou být jedinci, pro které je předsudek více osobní záležitostí než pro jiné. Intenzita předsudku je patrně více důsledkem individuálního postoje - předsudky mohou být široce rozšířeny, ale jejich intenzita bude pravděpodobně záležet na individuálních osobnostních faktorech. Předsudek jako postoj má tendenci k vysoké stereotypnosti, k emocionálnímu náboji postoje a nemění se lehkou pod vlivem opačné informace o objektu předsudku (postoje). Předsudek je postojem, protože obsahuje všechny tři složky (kognitivní, emocionální i konativní). Kognitivní složka může být minimální - nemusí být založena na datech získaných vlastní zkušeností, data jsou předána v hotové podobě okolím. Předsudek má však velmi významnou a rozvinutou složku emocionální; složku behaviorální můžeme vnímat při pozorování chování zaměřeného proti objektu postoje. Teorie vzniku předsudků jsou dosti pestré: obvykle chápou použití předpojatého postoje jako manifestaci biologického pudu, soutěže, bránění teritoria, ochraňování příbuzenských genů. Vychází se při tom obvykle z analogií ve zvířecí říši. U slova předsudek došlo jako u většiny slov během lidské existence k významovému posunu. Proměna měla tři fáze:

- (1) Ve starověku *praejudicium* znamenalo precedent – úsudek, který se opíral o dřívější rozhodnutí a zkušenosti.
- (2) Později, v angličtině, dostal tento výraz význam úsudku, který si člověk vytvořil dřív, než náležitě prozkoumá a zváží fakta – úsudek předčasného, ukvapeného závěru.

- (3) Nakonec dostal výraz také dnešní emocionální nádech přízně či nepřízně, který takový předčasný a nepodložený úsudek provází.

W. Allport říká, že „předsudek je model nepřátelství v interpersonálních vztazích, namířeného proti celé skupině nebo proti jejím jednotlivým příslušníkům. Pro svého nositele plní iracionální funkci. Závěrečné slova této definice navozují dojem, že negativní postoj není předsudkem, pokud neslouží k osobnímu sebeuspokojení svého nositele. Předsudek má pro svého nositele jistý „funkční význam“. Ale není tomu tak vždycky. Mnohé z předsudků je záležitostí slepého souhlasu s převládajícím způsobem chování a myšlení. Pravda je, že každý odmítavý postoj má sklon projevit se někde nějakou akcí. Jen málo lidí si nechá své antipatie jen pro sebe. Čím intenzivnější je postoj, tím větší je pravděpodobnost, že vyústí v rázný nepřátelský čin. „

Druhy nepřátelských předsudků:

- 1) Osočování – často k tomu dochází mezi stejně smýšlejícími lidmi, cílem předsudků lidí je o nich také mluvit.
- 2) Vyhýbání se – pokud je předsudek silnější, vede člověka k tomu, aby se vyhýbal příslušníkům neoblíbené skupiny, třeba i za cenu značných nesnází. V tomto případě nositel předsudku homosexuální nebo jiné skupině neubližuje.
- 3) Diskriminace – zaujatá osoba provádí nežádoucím rozlišování aktivním způsobem. Pokouší se vyloučit všechny příslušníky určité skupiny z některých druhů zaměstnání, z obytných čtvrtí, zbavit je politických práv, příležitostí ke vzdělávání či zábavě. Segregace – tendence vyloučit jednu skupinu, nejvyšší forma diskriminace.
- 4) Fyzické napadání – při stupňování emocí může předsudek vést k násilným nebo polonásilným činům.
- 5) Vyhlazování – nejvyšší stupeň násilného projevu předsudku (lynčování, pogromy, masakry).

Filozof Spinoza definuje tzv. láskyplný předsudek. Jde o to, že člověk „kvůli lásce smýšlí o druhém lépe, než se patří. Zamilovaný příliš zobecňuje ctnosti milované bytosti. Každý její počín považuje za dokonalý. Další předsudek, kterým se zabýval je tzv. nenávistný předsudek – kdy člověk kvůli nenávisti smýšlí o druhé osobě hůř, než se patří. „ Podle

psychologie je kognitivní (poznávací) proces u lidí s předsudky všeobecně jiný než u lidí tolerantních. Jinými slovy, předsudky určitého člověka asi nejsou jen jeho specifickým postojem vůči specifické skupině, mnohem pravděpodobnější je, že se v nich odráží celý jeho způsob smýšlení o světě, ve kterém žije. Člověk s předsudky si obecně libuje v úsudcích „buď – nebo“. Stejně je dělí do dvou skupin ve svých úvahách o skupinách, dichotomizuje i v úvahách o přírodě, zákonech, morálce, homosexuálech, mužích a ženách.

Člověk tíhne během života k předsudkům. Jde o běžný a přirozený sklon generalizovat, vytvářet si představy a kategorie, jejichž obsahem je zjednodušený svět zkušeností. Racionální kategorie se drží zkušeností z první ruky, ale stejně ochotně si člověk vytváří kategorie iracionální (vychází z emocí a fantazie). Jedním druhem kategorizace, který nás obzvláště silně predisponuje k vytváření bezdůvodných předčasných úsudků, jsou naše osobní hodnoty.

Předsudky se uplatňují především na základě stereotypů v uvažování. **Předsudky o lesbách, gayích, bisexuálech a transgender lidech** jsou generalizace, názory nebo obrázky o lidech založené na jejich sexuální orientaci nebo genderové identitě. Předsudky mohou být získané osobní zkušeností nebo zprostředkovaně: od rodičů, učitelů, známých nebo ze sdělovacích prostředků. Negativní předsudky jsou často následkem homofobie. Pozitivní předsudky také existují. Předsudky vůči sexuální orientaci označují negativní postoje k osobám kvůli jejich sexuální orientaci. Oproti pojmu homofobie tento neobsahuje žádné předpoklady o základních motivech negativních postojů, vytyčuje studium postojů vůči sexuální orientaci v rámci širšího kontextu sociálního psychologického výzkumu předsudků a vyhýbá se hodnotovým soudům o takových postojích.

4.3. Stereotypy

Stereotyp je příliš silný přesvědčení spojené s nějakou kategorií. Jeho funkce spočívá v tom, že má ospravedlnit, racionálně vysvětlit naše chování a postoj vůči této kategorii.

Stereotypy znamenají v různých oblastech něco jiného:

- Naučený a přesně koordinovaný soubor pohybů, dynamický stereotyp.
- V psychologii neměnný a opakovaný soubor představ nebo gest, která se vždycky vyskytují pohromadě.
- V etologii obvykle vrozený soubor pohybů a gest, vyvolávaný přesně určitým spouštěcím mechanismem.
- V medicíně opakované a často nutkavé pohyby, neodpovídající situaci a zbavené smyslu (dynamický stereotyp).
- V sociologii a sociální psychologii typizovaný, běžně opakovaný a zjednodušený soubor většinou nelichotivých představ o příslušnících společenských skupin, vrstev, etnik a podobně, základ rasových a společenských předsudků. Například stereotyp Němce, Žida, Roma, tchyně atd. Společenské stereotypy zjednodušují orientaci a rozhodování a podporují primitivní rozlišení „my“ a „oni“. Jsou velmi trvanlivé a člověk je přebírá v dětství či v mládí od svého okolí, a to zejména o takových skupinách, s nimiž nemá vlastní zkušenost.

Stereotypy se váží k činnostem, které nejsou založeny na přímých a určitých znalostech, ale na obrazech, které si člověk sám vytvoří nebo které mu byly vštípeny. Stereotypy mají kategoriální povahu, která vyjadřuje přisuzování určitých charakteristik lidem na základě jejich skupinového členství. Pokud je jednou osoba identifikována jako patřící k jisté skupině, automaticky, prostřednictvím stereotypu, jí bývají přisuzovány všechny vlastnosti této skupiny a aktivizuje se tak i předsudek. Tento automatizmus je podkladem stereotypu. Člověk pak zachází s informací tak, jako by byla reálná. Gordon W. Allport ve své knize „O povaze předsudků“ uvádí, že „*lze rozlišovat pozitivní a negativní stereotypy*“. Walter Lipoman nazval stereotypy „*obrazy v naší mysli*“.

K dimenzím stereotypu patří: *obsah*, daný rysy stereotypu

- *uniformita*, vyjádřená souhlasem s přisouzením rysů
- *směr*, charakterizovaný příznivostí či nepříznivostí stereotypu
- *intenzita*, projevující se v chování k jedinci

Jak vyplývá z předchozího, stereotypy mohou být záporné i kladné. A podle toho se pak ke stereotypizovaným jedincům chováme. Stereotyp obsahuje řadu fikcí; paradoxem je, že na

základě těchto fikcí dochází k reálnému jednání.

Ve skupinové struktuře se uplatňují dva velmi silné stereotypy: autostereotyp a heterostereotyp.

Autostereotyp volí hodnotit vlastní skupinu lépe, než skupiny cizí. Jeho prožitkovým obrazem je zájmeno "MY". S vlastní skupinou jsme identifikováni, tedy autostereotyp posiluje i naši vlastní sebeúctu jako příslušníka skupiny. Vlastní egocentrismus jedince se podporuje tím, že se individuální sebecit rozšiřuje k termínu "MY" a pocity individuální existence jsou transformovány do vědomí skupinové příslušnosti. Prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, Csc. nazývá autostereotyp jako subjektivní stereotyp vnímání vlastní skupiny nebo i sebe samého. "Někdy se mluví i o homostereotypu, což jsou zjednodušená, zobecněná percepce (vnímání) skupin, do kterých jedinec patří, kterých se cítí být členem – tedy o jeho národě či rase, pohlaví, politické straně, jejím? je členem, nebo obdobně o pouličním gangu nebo skautském oddílu apod. Častější je vnímat vlastní skupinu pozitivněji (souvisí s identifikací se skupinou a hodnocením vlastního já).

Heterostereotyp - velí hodnotit cizí skupinu níže, hůře, než skupinu vlastní. Funguje zde zájmeno "ONI". Je úzce spjat s autostereotypem, resp. objevení se jednoho automaticky přináší i aktivaci druhého.

S oběma stereotypy souvisí úzce faktor skupinového předsudku. Jedná se o postoj sdílený členy skupiny, který se nese představami o příslušnících cizí skupiny, které nespočívají na osobní zkušenosti, ale byly fixovány v členech skupiny jako veřejné mínění. Ať chceme nebo ne, vnímáme stereotypně příslušníky cizích skupin očima vlastní skupiny.

O homosexuálních lidech existuje mnoho negativních stereotypů, které posilují společenskou homofobii. Mezi nejběžnější stereotypy patří např. názor, že všichni homosexuálové jsou promiskuitní a šíří pohlavní nemoci, že homosexualita je nepřirozená, je to nemoc apod. Proto jsem se rozhodl zjistit jaké jsou obecně známé stereotypy o homosexuálech v naší společnosti a zvolil jsem si je jako téma mé diplomové práce. Mnoho lesbiček a gayů v naší společnosti se ukrývá kvůli těmto stereotypům. Odhalení své vlastní sexuální orientace prostřednictvím coming outu (procesu uvědomění si svoji sexuální

orientace) tak není většinou snadné, neboť gayové a lesbičky musí často čelit různým negativním reakcím ze svého okolí. Mnohdy raději žijí uzavřeně a skrývají své pravé já. Homosexuálové jsou také často nuceni ke složitým kompromisům, pokud se snaží být sami k sobě upřímní a zároveň chtějí svoji sexuální orientaci ve většinové společnosti obhájit. Postoje české veřejnosti k sexuálním menšinám v celku pravidelně zaznamenávají různé instituce zabývající se výzkumem. Trendy ukazují jednoznačný posun směrem k liberalizaci.

Chceme-li se zabývat výzkumem názorových stereotypů musíme si vybrat určitou oblast, brát ohled na to o jakou kulturu jde, jaké normy a obecné principy fungují v dané společnosti. Vzhledem k tomu, že se zabývám studiem české společnosti, musím brát v úvahu její politické a společenské rozpoložení. Ještě na začátku devadesátých let byla homosexualita obecně v naší republice považována za nemoc. Fenomén homosexuality lze podrobit třem atributům toho, co by mohlo být považováno za normalitu. Můžeme na ni pohlížet z hlediska normy ideálu, což je všeobecná představa o tom, jak by měl vypadat ideální člověk, jaký by měl být, dále z hlediska normy statistické, jakou má určitý jev četnost výskytu, a z pozice normy funkční, zda homosexualita splňuje všechny úlohy sexuality.

Robert K. Merton říká, že stereotypy samy o sobě nejsou plným vysvětlením odmítání. Jsou to především představy v rámci kategorie, na které se člověk odvolává, aby ospravedlnil svůj pozitivní nebo negativní předsudek. Zabývá stereotypními postoji vůči menšinám. Rozlišuje 4 základní typy postojů a chování vůči menšinám:

- (a) neochvějný liberál (nemá žádné předsudky vůči menšinám, a odmítá se podílet na diskriminaci, i když mu to přináší osobní riziko),
- (b) přizpůsobivý liberál (považuje se za osobu bez předsudků, ale odmítá plavat proti proudu, pokud by na to měl doplácet),
- (c) opatrný rasista (má proti menšinám předsudky, ale zákonné zájmy či finanční tlaky ho vedou k tomu, že se chová rovnostářsky),
- (d) aktivní rasista (pociťuje silné předsudky vůči menšinám a diskriminuje je)

Anthony Giddens in Kennetha Plummer studie – v knize Sociologie uvádí čtyři typy homosexuality, které se vyskytují v moderní západní kultuře. „*Jako nezávaznou formu označuje přechodné homoerotické projevy, které nemají určující vliv na celkový charakter*

sexuálního života jedince. Do této kategorie patří „zamilování se“ do spolužáka nebo vzájemná masturbace v pubertě. Netolerantní postoje vůči homosexualitě byly podle A. Giddense v minulosti natolik výrazné, že teprve nedávno zmizely některé mýty, jimiž bylo toto téma dlouho obestřeno.“ Navzdory některým populárním stereotypům není pravda, že homosexuální muži vykonávají jen určitá specifická povolání (kadeřníci, tanečníci, umělci). Většina homosexuálů nejsou travestité; mezi transvestity převažují heterosexuálně založení muži. Dále uvádí, Giddens: „Některé názory a typy chování homosexuálních mužů lze považovat za reakci na obvyklé ztotožňování mužnosti se silou – což může být jednou z příčin toho, že je heterosexuální populace vnímá jako hrozbu. Homosexuálové se snaží vzepřít běžnému stereotypu zženštilého muže, a to dvěma způsoby. Jedním z nich je rozvíjení zženštilosti do extrémů, které toto klišé parodují. Druhou možností představuje „chlapácká“ stylizace, jež však také neodpovídá konvenční představě o mužnosti. Tím, že se oblékají jako kovbojové, ji totiž opět přehánějí a parodují.“

Stereotypizace je sociální mechanismus představující na jedné straně určitý konsenzus v pohledu na svět, ale na straně druhé determinuje vnímání i hodnocení určitých skupin jevů a ovlivňuje postoje a chování vůči nim. Stereotypizace jinými slovy nese schopnost redukovat, esencionalizovat a fixovat „rozdíly“. Pozornost je soustředěna na určení shodných a rozlišujících rysů. Stereotypizace se ovšem neomezuje pouze na určení zobecněných kategorií skupin lidí, ale současně zobecněné, nediferencované charakteristiky jednotlivým příslušníkům těchto skupin (v případě genderové stereotypizace mužům a ženám) přisuzuje. V tomto rámci ji lze tedy chápat jako nástroj reprodukce mocenských vztahů, a případně tedy i jako výraz dominantní (patriarchální) ideologie, který pomáhá naturalizovat status quo. Zjednodušení, ustrnulost, zobecněná očekávání, hodnocení i deformace původního vzoru, skrze něž se mocenské vztahy reprodukuje, tak vedou ke vnímání stereotypizace jako diskriminačního procesu. Zvláště národní, etnické, třídní a rodové (genderové) stereotypy vytvářené dominující většinou ve společnosti jsou velmi silné.

Stereotypizace je často skloňována v souvislosti s médii, neboť ta, jakožto významní nositelé společenských a kulturních hodnot dominantní ideologie, mají rozhodující vliv na ustavování, šíření a posilování stereotypů. Genderovými stereotypy chápeme tradiční a často i diskriminační představy o typicky mužských a typicky ženských vlastnostech a o rolích a pozicích mužů a žen ve společnosti. Takovéto stereotypy můžeme nalézt téměř ve všech druzích televizních pořadů – počínaje reklamami a zprávami konče. Stereotypy jsou ze své

podstaty iracionální, a proto jen velmi obtížně podléhají změně na základě logické argumentace. Stereotypizace bývá jako proces reprodukce dominantních hodnot (patriarchátu) v rámci mediální produkce často spojována s mytickými strukturami, jak je definoval Roland Barthes ve své knize *Mytologie* (Barthes 2004). V genderovém kontextu jde například o mýtus krásy či mýtus ženy matky. Skrze mýtus reprezentovaná schémata účinně multiplikuji symbolickou represi, petrifikují sociální exkluzi a současně mohou sloužit jako racionalizace ustrnulosti, nepochopení, nevraživosti až nenávisti. Na druhou stranu jsou však potřebná, protože dělají svět jednodušší a srozumitelnější, pomáhají nám uspořádat a kategorizovat složitou sociální realitu, a proto by bylo nesmyslné se domnívat, že je možné či dokonce žádoucí se jich úplně zbavit, neboť hrají klíčovou roli v tom, jak rozumíme světu a společnosti. V momentě, kdy však vedou k takovému deformování reality, které významnou měrou přispívá k diskriminaci celé skupiny obyvatel, stávají se nebezpečnými.

Výraz stereotypizace poprvé použil Walter Lippmann v roce 1922 a označil ji za „obrazy v našich hlavách“ vztahující se k ostatním lidem. Lippman vycházel z předpokladu, že je pro člověka nemožné uchopit komplexní realitu, a vytváří si tudíž prostřednictvím stereotypů zjednodušené konstrukce. Rozlišuje mezi „okolním světem“ (tedy reálně existujícím světem) a „pseudo-světem“ (tedy subjektivní percepcí světa).

Stereotypizace je společně s typizací základním konstitutivním prvkem sociální konstrukce reality, která formou kategorizujícího zjednodušení pomáhá v orientaci ve struktuře sociálního systému. Stereotypizace se však oproti typizacím – ustáleným strukturám zkušenosti – liší právě v tom, že není pouhým procesem zjednodušení, systematizace a zpřehlednění. Stereotypizace zjednodušené rysy ujařmuje tak, že stereotypy fungují současně jako nositelé soudů, názorů i předsudků, jež jsou v rámci každodenního života tzv. vždy k dispozici.

Zjednodušený způsob reprezentace instituce, fenoménu, lidského projevu, rysu či postoje, který určitým způsobem deformuje původní předlohu. Typizace a stereotypizace jsou chápány jako konstitutivní prvky sociální konstrukce reality, které formou kategorizujícího zjednodušení pomáhají v orientaci ve struktuře sociálního systému.

Stereotypizace se oproti typizacím (fenomenologická sociologie) – ustáleným strukturám zkušenosti – liší v tom, že není pouhým procesem zjednodušení, systematizace a zpřehlednění. Stereotypizace zjednodušené rysy vyjadřuje tak, že stereotypy fungují současně jako nositelé soudů, názorů i předsudků, jež jsou v rámci každodenního života tzv. vždy k dispozici. Poprvé v tomto smyslu od sebe pojmy typizace a stereotypizace odlišil Richard Dreyer, který u stereotypu zdůraznil jeho schopnost redukovat, esencionalizovat a fixovat „rozdíly“. Stereotypizace tak jako psychický a současně sociální mechanismus představuje na jedné straně určitý konsenzus v pohledu na svět, konsenzus usnadňující skrze sdílení sociální orientaci, ale na straně druhé determinuje vnímání i hodnocení určitých skupin jevů a ovlivňuje postoje a chování vůči nim. V tomto rámci lze s. chápat jako nástroj reprodukce mocenských vztahů, a případně tedy i jako výraz dominantní ideologie, který pomáhá naturalizovat status quo.

Zjednodušení, ustrnulost, zobecněná očekávání, hodnocení i deformace původního vzoru, skrze něž se mocenské vztahy reprodukuje, tak vedou ke vnímání s. jako diskriminačního procesu. To, co je stereotypizováno, automaticky ustupuje do marginální pozice či stavu podřízenosti, a je jako takové také vnímáno a přejímáno. S. jako proces reprodukce dominantních hodnot tak bývá v rámci mediální produkce často spojována s mytickými strukturami. Skrze mýtus reprezentovaná schémata účinně multiplikuji symbolickou represi, petrifikují sociální exkluzi (ekonomickou nerovnost, atp.) a současně mohou sloužit jako racionalizace ustrnulosti, nenávisti i agrese.

Nejčastějšími objekty stereotypizací jsou jinakost, druhý, resp. obecně skupiny (jevy, vlastnosti) oddělené významovou dichotomií my/oni. Zvláště silné jsou tak národní, etnické, třídní, menšinové a genderové stereotypy, pro něž je charakteristický právě mocenský potenciál stereotypizačního procesu. Jednou z klasických studií, která se věnuje zmíněným skupinám, je výzkum Berelsona a Saltera (1946), sledující zobrazování menšin a cizinců v krátkých povídkách amerických populárních časopisů. Výzkum doložil jejich zcela nepoměrné zastoupení a negativními vylíčení jejich vlastností a chování a jimi vyznávaných hodnot. Studie mediální produkce zaměřené na genderovou stereotypizaci poukazují např. na pasivitu ženy (a její roli pouhé kulisy či sexuálního objektu), která je podřizována rozhodnutím muže coby hýbatele děje.

4.3.1 Genderové stereotypy

„Ženskou a mužskou roli ... vlastně diktuje společnost. Pak přestávají hrát roli biologické faktory a mnohem více se uplatňuje sociální pohlaví – gender. Každé pohlaví ví, co se od něj tradičně očekává, a reaguje na požadavky tím, že je buď přijímá nebo odmítá – pak riskuje podezření ze zženštilosti (jde-li o muže) nebo ztráty ženství (jde-li o ženu).“

Genderové stereotypy jsou podle zjednodušující popisy toho, jak má vypadat maskulinní muž a femininní žena, tyto stereotypy jsou univerzálně platné, neboť se předpokládá, že charakteristiky tvořící genderový stereotyp sdílejí všichni příslušníci daného pohlaví... nekonformní jednatel se označuje jako deviantní, abnormální či zkažený a podle toho se s ním také nakládá“. Utváření genderové identity navíc může často probíhat pomocí vymezení se proti „nenormální“ homosexualitě. Důležitou vlastností stereotypizování je segregace: „normální a akceptovatelné je odděleno od abnormálního a neakceptovatelného a tím se vytváří symbolická hranice“.

Genderové stereotypy jsou zjednodušující a zaujaté předpoklady týkající se vlastností, názorů a rolí žen a mužů. O mužích se například stereotypně předpokládá, že nikdy nepláčou, jsou nepořádní, agresivní a soutěživí. Ženám se naopak paušálně přisuzuje citlivost, empatie, pořádkumilovnost a poddajnost. Zevšeobecňování mužských a ženských vlastností může často vést k diskriminaci těch, kdo svým chováním vybočují z daného stereotypu (např. tlak na chlapce a muže, kteří mají zájem o tzv. ženské aktivity či péči o dítě a naopak, nebo slovní i fyzické útoky na homosexuály, kteří svým soužitím přímo podkopávají tradiční obraz muže). Společnost si vytváří neustále stereotypy o homosexuálně orientovaných lidech. Tento stereotyp vychází nejen z toho, jak je jedinec ovlivněn svoji rodinou, ale i kulturou ve které žije.

Všichni vědomě či nevědomě víme, co se od nás jako od ženy či muže očekává. V západní kultuře převládá obraz ženy jako bytosti emocionální, zranitelné a často nepřilíš praktické. Neumí parkovat, ale dobře vaří. Snadno se rozpláče, ale rychle ukonejší děti. Hřebík sice zatlouct nezvládne, avšak manikúru má pořád perfektní. Žena by se jednoduše měla vejít do jednoho ze dvou modelů – svůdná krasavice nebo hodná maminka a hospodyňka. Muž pak

vystupuje jako ten silný, racionální a šikovný, bez jehož pomoci se žena neobejde. Je tím, kdo za žádných okolností nezmatkuje a neplýtvá emocemi, natožpak slzami. V okruhu jeho hlavního zájmu by pak měly stát typicky „mužská“ témata – práce, politika, sport a výkonné stroje. K ženám pak analogicky jako námět pozornosti patří krása, mateřství a péče o domácnost. Pokud vůbec existují nějaké rozdíly mezi ženou a mužem, pak jsou dané zejména odlišnou životní zkušeností. Do ní patří i to, že si mnozí (mnohé) z nás automaticky navykli(y) fungovat podle převládajících schémat – že přijaly onen prezentovaný obraz mužství či ženství. Ženy se obecně méně prosazují a jsou celkově opatrnější, když prezentují své názory. Muži naopak získávají podstatně snáz respekt a nemusí čelit obviňování z hysterie, pokud intenzivně upřednostňují vlastní úhel pohledu. Zároveň se od nich předem očekává zaměření na profesní část života. Tyto automatismy však nevypovídá zcela nic o přirozenosti takových stereotypů. Z biologického hlediska není jediný důvod předpokládat, že muž by měl být například horším rodičem a žena třeba méně konkurenceschopnou (*Nový Prostor* č. 281 /2009).

Harmut Karsten uvádí „že stereotypy rolí jedincům usnadňují nebo také ztěžují přístup k povoláním, zařízením a skupinám daným společností.“ Dodnes nalezneme ženy spíše v sociální sféře, zatímco muže v technických povoláních a v přírodních vědách. Nicméně přece jen pozorujeme jistou nivelizaci (vyrovnání) stereotypů pohlavních rolí, které je součástí širšího procesu společenské proměny. Jednorozměrný model muže a ženy, podle nějž se dá mužství a ženství pojmut v jediné dimenzi jako úsečka mezi pólem nejzazší maskulinity a pólem extrémní femininity, mezi nimiž je oblast víceméně neutrální, je ve společenských vědách již nějakou dobu zpochybňován a postupně nahrazován modelem dvojrozměrným nebo dualistickým, jeho základní teze zní: každá osoba může mít znaky jak maskulinní, tak feminní, nezávisle na svém biologickém pohlaví. Výzkum již tedy nepátrá po jakýchsi absolutních vlastnostech specifických pro jedno nebo druhé pohlaví, nýbrž po relativních rozdílech a odstupňování osobních vlastností mužů a žen.

Americký výzkumník Levinson zkoumal dětské pořady a zejména zobrazení žen a mužů v televizních seriálech a filmech. Tento výzkum sice byl proveden v Americe, kde šlo o jinou společnost, kulturu avšak tyto zjištění lze použít i v naší práci. Rozdělil povolání na typicky mužské a typicky ženské.

- a) typicky mužská povolání – profesor, obchodník, lékař, námořník, kapitán, manažer, dirigent, reportér
- b) typicky ženská povolání – sekretářka, zdravotní sestra, učitelka, chůva, ošetřovatelka, asistentka

Genderové stereotypy pohlavních rolí – co je typicky mužské a typicky ženské¹³

Ženy jsou:	Muži jsou:
bezmocné	Agresivní
citově založené	aktivní
emocionální	autoritativní
empatické	bojovní
jemné	ctižádostivý
parádnice	dobrodruzi
milovnice dětí	dominantní
mírné	neohrožení
náladové	nesnadno zranitelní
nelogické	nezávislí
nerozhodné	objektivní a věcní
nesamostatné	odhodlaní
něžné	odolní
ohleduplné	odvážní až opovážliví
pasivní	panovační
pečlivé a opatrné	podnikaví
plné porozumění	přímí
poslušné	racionální
povolné	realističtí
přitažlivé a dráždivé	rozhodní
příjemné	rozvážní
přívětivé	sebejistí
senzibilní	sebevědomí
slabé	schopní sebeovládání
soucitné	silní a energičtí
šarmantní	soutěživý
taktní	spolehlivý
toužící po jistotě	stateční a smělí
úzkostné	tvrdí
vyžadující ochranu	velcí a silní
zaměřené na rodinu	vůdci
závislé	vyrovnání
žvanivé	zodpovědní
	a – muži nepláčou

U gay orientovaných mužů se často stává, že jsou orientováni na typicky ženská povolání, což určitě souvisí s jejich mírou feminity. Naopak u lesbických žen se domnívám lze sice vidět také zájem o mužské povolání, ale v mnohem menší míře. Pro vyjádření zženštilosti, jako například jemných (ženských) gest rukou, mimiky v obličeji, způsobu

¹³ Harmuth Karsten, Ženy – muži, str. 24 – Stereotypy pohlavních rolí: co je „typicky“ mužské a co „typicky“ ženské

projevu nebo postoje nebo dikce řeči, používá se výrazů být vykroucený nebo být vykroucenina. Tímto pojmem jsou ve společnosti označováni jedinci a sami homosexuálně orientovaní lidé se sami takto někdy nazývají. S odsuzováním homosexuality v heterosexuální populaci souvisí i různá hanlivá označení pro homosexuály. Poměrně nejméně hanlivé je v češtině přídavné jméno *teplý* a od něj odvozené podstatné jméno **teplouš**. Slovo *teplý* je v tomto významu překladem německého *schwull*, což je varianta přídavného jména *schwüll* znamenající *horký, teplý, parný*. Původ této metafory je spojen s přeneseným významem slova *schwull* jako *tísňivý, obtížný, trapný*, v dnešní němčině je však užíváno jako neutrální, a to běžněji než slovo *gay*. Hana Hašková v bulletinu Gender & Sociologie Sociologického ústavu Akademie věd uvádí, že „Naprostě fatální význam v jazyku pražských homosexuálních mužů má slovo *buzna* (nebo *buzerant*), které se mezi heterosexuální společnostmi považuje za nejhrušší urážku. Mezi homosexuály však nikoliv. Dostalo humorné, nebo dokonce neutrální až pozitivní citové zabarvení. Kromě oslovení (podobně jako *děvčata, lesby* atp.) dostalo slovo *buzna* význam slov označujících homosexualitu, zastupuje slova *homosexuál, homosexuální, homosexuálové*. Důvod k tomu je jasný – úspornost. *Buzna* je o mnoho jednodušší na vyslovení.⁷ „A jak se cejtíš mezi buznama?“ neutrální otázka na nově příchozího (do komunity), která má za úkol zjistit, jak se „nováček“ cítí mezi ostatními homosexuály.“ Slovo „buzerant“ je zkomoleninou etnického jména Bulhar - původ má v označení středověké křesťanské sekty bogomilů, která se rozšířila hodně v Bulharsku a odtud se její příznivci šířili dále do Evropy; bogomilové a jejich odnože byli téměř všude pronásledováni a jako nežádoucí menšiny se jim připisovaly všechny možné neřesti a hříchy, mezi něž patřila i homosexualita (stejněho původu je i v angličtině pro označení homosexuála zastaralé slovo *bugger*). Souběžně se užívá i mnoho slangových výrazů, zpravidla urážlivých, jako *homokláda, řiťopich, hulibrk, kuřbuřt* aj.

I když se naše společnost čím dál tím více vymaňuje ze svého zamrzlého lpění na všech zažitých pravdách, bezbolestné vyklouznutí z převládajících mužských a ženských škatulek stále není snadné. Vymykat se jim znamená nutnost vypořádat se s řadou nálepek. Muži pečující o dítě a projevující emoce jsou označováni za zženštilé bačkory, ženy, jež vykazují odvalu a samostatnost i mimo rodinný krb, jsou pak nejčastěji pro společnost kariéristky, krkavčí matky nebo sufražetky. Gayům a lesbám je při stanovení jednotlivých rolí přisuzovány opačné role než je jejich pohlaví. Tato nálepka především tkví z kulturních podmínek společnosti a jejího vývoje. Jde však o neopodstatněné stereotypizování jedinců.

4.1.2 Nejčastější genderové stereotypy

Mezi nejčastější typy stereotypů o homosexuálně orientovaných lidech dle mého názoru jsou:

- **nestabilita homosexuálních vztahů** – předpoklad, že muž s mužem a žena s ženou nejsou schopni vzájemně doplňovat. Sexuolog MUDr. Ivo Procházka uvádí, že „*Jeden z tradičních předsudků o nestabilitě homosexuálních vztahů vychází z předpokladu, že muž s mužem a žena s ženou se nejsou schopni vzájemně doplňovat. Tento předpoklad se však nikdy nepotvrdil. Dokonce vztahy dvou žen jsou z hlediska citového intenzivnější než heterosexuální. To se vysvětluje tak, že žena přináší do partnerství zpravidla více emočních prožitků. V dnešní době je značně oslabená tradiční role muže a ženy, takže nelze hovořit o tom, že by se dva stejnopohlavní páry musely méně doplňovat než ostatní. Někteří lidé si nedovedou představit, že by jim vztah s přítelem stejného pohlaví mohl vydržet celý život. Je pochopitelné, že sex se stává pro starší lidi méně důležitý, ale většinou se ho nevzdávají ani ve vyšším věku úplně. Ale homosexualita přece neznámá jen touhu po pohlavním uspokojení. Pokles fyzické atraktivity je pak vyvážen hlubokou citovou náklonností. Je to podobné jako u heterosexuálů, kterým také ve stáří vylétají děti z rodinného hnízda a musejí si přivyknout na to, že si vzájemně poskytují oporu a lásku. I když je kult krásy a mládež zejména v gay komunitě silný, mnoho z nich dokáže prožít spokojené stáří po boku svého partnera. Gay páry, které si původně neslibovaly vzájemnou věrnost, se s přibývajícím roky navíc sexuálně spíše uzavíraly. Partnerství se však většina lidí musí učit. Uvědomujeme si, které hodnoty jsou nadbytečné a ze kterých nemůžeme slevit. Na začátku každý z nás čeká na krásného prince či princeznu, ale v životě se pohádky nedějí a skutečnost bývá mnohem reálnější a krutější. V našem životě existuje poměrně krátké období mezi 20 až 35 lety, kdy máme největší schopnost navázat partnerský vztah. Jsme už zralí, a přitom ještě dostatečně přizpůsobiví. Pokud zmeškáme, stávají se z nás staří mládenci či staré panny, kteří si již hůře přivykají na někoho jiného. Potíže s přijetím sexuální orientace se projevují i ve snížené schopnosti navázat a zejména udržet partnerský vztah. Objevuje se přitom několik krizových okamžiků. Vztah dvou lidí je velmi složitý proces.*“¹⁴ „Domnívám se, že vztahy jsou všechny o kompromisu. Chce-li někdo s někým žít ve vzájemném vztahu musí se naučit jeden respektovat druhého a je jedno, zda je o pár heterosexuální nebo homosexuální.

¹⁴ MUDr. Ivo Procházka
pro sdružení [Stud Brno](http://studbrno) (21.05. 2003) - <http://temata.gl.cz/co-touhaposvemja/>

- **homosexuální muži často šišljají a mají zinfatilnění řeči** - domnívám se, že to je však jen jevem skutečně jen řídkým kolikrát si vůbec neuvědomujeme, že náš soused nebo spolužák ve škole může být takto orientován. M. Fafejta uvádí, že „*podle některých lingvistických teorií jsou ženy zdvořilejší, používají více zdvořilých, jejich řeč je méně kategorická, častěji se ptají na mínění druhých. Mezi homosexuálně orientovanými jedinci se často vyskytuje narážky, předsudky typu „jak moc jsi zženštilý“¹⁵*. Tímto chtějí vyjádřit míru feminity daného jedince, přitom jde o prožívání a chování. Toto navenek projevované chování se nemusí vždy shodovat s tím, co by chtěl druhý partner. Tak jako existují v naší současné společnosti různé předsudky a stereotypy i mezi samotnými homosexuálními jedinci jsou.
- **oblékají, často si barví vlasy či používají určité části make-upu.** Jenže právě tato „skupina ve skupině“ je od většinové (heterosexuální) společnosti nejodlišnější od tradičních homosexuálů a takovýto jedinci jsou často označovány jako tradiční chování gay a leseb - tudíž je toto chování považováno za reprezentanta celé homosexuální komunity. Domnívám se, že se to týká především těch mužů, kteří se velmi genderově identifikují s druhým pohlavím
- **nemoc** - V dnešní době je už homosexualita celkem tolerována, ale přesto se najdou ještě názory, které tvrdí, že se jedná o nemoc, která se dá léčit. Například Dobson se domnívá, že jde o psychickou poruchu, která vzniká přílišnou mateřskou péčí, kdy se ze syna stává zženštilý. Ve své knize uvádí, že gayové a zvláště lesby se chtějí stát vedoucími ve skautských organizacích, aby děti přeúčili a naočkovali homosexualitou. Bohužel tyto a jim podobné knihy stále vycházejí a podporují negativní náhled na gaye a lesby. Obdobným autorem je i Henry Joyeux, který považuje homosexualitu za projev zkaženosti duše, nemravné a nehygienické chování, které se dá opravnou terapií vyléčit. V rodičích homosexuálního dítěte to potom může vyvolat pocit, že by se jejich dítě mohlo přeúčit k „normální sexuální orientaci.“ Tento přístup pak prohlubuje propast mezi rodiči a dětmi mladých gayů a lesbiček.

Léčba

¹⁵ M. Fafejta , Úvod do sociologie, str. 52

- hormonální

Jako první se lékaři rozhodli léčit homosexualitu hormonálně. Vycházeli z představy, že mužská homosexualita jakožto nedokonalá mužnost může být léčena podáním správných hormonů nebo odstraněním „špatně fungujících homosexuálních varlat“ a nahrazením správnými. Výsledky byly žalostné, transplantovaná varlata byla organismem odmítnuta a pacienta se nestal heterosexuál, ale homosexuální kleštěnec. Jelikož je sexuální orientace uložena v mozku, nelze změny dosáhnout kastrací.

Dnes již je známo, že naprostá většina homosexuálních mužů má zcela normální hladiny androgenů. Odlišnost nespočívá v deficitu hormonů, ale v odlišnosti reakce sexuálních center mezimozku na hormon.

- averzivní

Tato metoda měla u pacientů vzbudit odpor k nežádoucímu chování. Vycházela z mylné představy, že homosexualitu lze naučit, a tedy také odnaučit. Nejrozsáhlejší vědecké pokusy touto metodou prováděl Zikmund Freud v polovině 20. století. Před promítáním sexuálně přitažlivých mužů aplikoval pacientům apomorfin – látku vyvolávající nevolnost a zvracení. Tato sezení střídala se sezeními, kdy bylo posilováno žádoucí chování. Tehdy byl aplikován mužský pohlavní hormon – testosteron – a po něm byly promítány mužským homosexuálům ženské akty. I když tyto léčebné pokusy prováděl v době, kdy byla homosexualita trestná za všech okolností a pacienti tedy byli více motivováni k heterosexuální adaptaci, dosáhl po léčbě u svých pacientů trvalejšího soužití se ženskými partnerkami jen u 12 léčených. Protože léčba byla založena na vytváření podmíněných reflexů, které, jak známo, bez posilování časem vyhasínají, bylo riziko, že i tak utlumení homosexuální reaktivity nebude trvalé.

M. Brtníková a její tým se pokoušeli o averzivní terapii pomocí elektrických ran vázaných na promítání diapozitivů s homosexuálními akty. Dobu expozice si pacient určoval sám. Pokud promítaný diapozitiv včas neodsunul, dostal elektrickou ranku do dlaně. Když i pak v pozorování diapozitivu pokračoval, následovala další ranka zřetelnější. Prohlížení diapozitivů s heterosexuálními objekty nebylo elektrickou rankou provázeno. Jen v jednom případě přitom bylo dosaženo u homosexuála erotických snů heterosexuálního obsahu.

- intoxikací

Intoxikační metoda se u nás používala v 60. letech 20. století. Jednalo se o opakovaná sezení s intoxikací LSD. LSD je droga, která může chemickým zásahem do duševních procesů v mozku vyvolat stav, v němž by podle psychoanalytických teorií mohlo dojít a odreagování nepříjemných zážitků z dětství, a tak by bylo možné odstranit jejich domnělé následky spočívající například v homosexuální orientaci. Výsledky léčby byly sporné a ne vždy trvalého charakteru. Podání LSD může vést k propuknutí těžké duševní choroby. Výsledný stav tedy nebyl vyléčením, ale překrytím stavu stavem ještě nebezpečnějším a komplikovanějším.

- chirurgická

Rozvoj neurochirurgie, především stereotaktických metod, které dokáží rozrušit malou, funkčně významnou část mozkové tkáně, aniž přitom poškodí další oblasti, vedly k pokusům léčit sexuální deviace a homosexualitu chirurgicky. v ojedinělých případech se to opravdu podařilo. Metoda je ale natolik nebezpečná, že jsou často poškozeny významné mozkové funkce, a je spojena s nemalou úmrtností. Nakonec i v případech, kdy pacient po operaci nejeví nějaké hrubé neurologické poruchy, jde spíše o mrzačení pacienta než o jeho léčení. u nás se neurochirurgie nepoužívala nikdy ani u nejtěžších sadistických deviací a za hlediska lékařské etiky je to nepřijatelné.

Nepřijatelné je též opatření navržené v 70. letech, týkající se předcházení homosexualitě podáváním hormonů během nitroděložního vývoje. i laikovi je jasné, že hormonální zásah do křehkého vývoje plodu by jej ohrožoval mnohem většími riziky zcela jiného charakteru. (<http://www.homosexualita.kluci.cz/>)

- samoléčba

Američtí vědci Saghir a Robins uvádějí, že 15 % homosexuálních mužů a 2 % homosexuálních žen v homosexuálních klubech usilovalo o heterosexuální adaptaci. 60 % mužů a více než polovina žen ale uvedlo, že do 25. roku věku uvažovalo o léčbě.

Sexuologové po opakovaných neúspěšných léčebných pokusech prokázali, že sexuální orientace je lékařskými prostředky nezměnitelná.

V současné době je homosexualita v civilizované části planety vyškrtuta ze všech

seznamů sexuálních deviací a je chápána jako jedna ze sexuálních alternativ. V roce 1992 byla z těchto seznamů vyřazena světovou zdravotnickou organizací WHO.

- **rozdělení rolí** v oblasti domácích prací, pohlavního styku – např. jeden z partnerů - muž dělá vyloženě ženské a druhý jen mužské práce, při milování jeden hraje mužskou a druhý ženskou roli
- **způsob oblékání** - homosexuálně orientovaní muži se oblékají jako ženy, nosí růžové šaty, jsou zženštilý (chovají se stejně jako opačné pohlaví) a opačně lesbičky mají vyloženě mužské rysy – jsou tvrdé, bez citu, vykonávají typicky mužské role, předpojatost veřejnosti, že zženštilý muž nemá militaristické sklony za účelem bránit bezpečnost státu v případě ohrožení
- větší **pravděpodobnost pohlavních chorob** a jejich šíření v této komunitě i mimo ní
- **obavy z ovlivnění** - např. učitel školy - negativní inspirace pro pohlavní život a další psychický vývoj dítěte, adopce, osvojení, výchova v rodině, které škodí výchově dítěte
- představy dnešní společnosti, že jde o **módní (trendovou) záležitost** – novinář J. X. Doležal ve Reflexu č. 12/2009 říká: „první blud hovořící o homosexualitě říká, že jde o módní tendenci a že obzvláště ve vyšší, intelektuální, velkoměstské a v českém prostředí pak pražské společnosti je už v podstatě neúnostné homosexuálem nebýt. Že o homosexualitě neustále slyšíme, že je všude v médiích, že má vlastní televizní pořady. „ Tento novinář označuje toto za optický klam, dle mého názoru bych tuto situaci však označil jako další stereotyp dnešní společnosti.
- mylné představy, že **počet homosexualů je narůstající** – homosexualita je podle všech vědeckých výzkumů způsobena více faktory, od vrozených přes získané ve velmi raném dětství. To, že se lze naučit homosexualitě třeba v šestnácti, nepotvrzují absolutně žádné vědecké studie. Bohužel však musím říci, že existují zde dva extrémy. První říká, že ve společnosti narůstá více homosexuálních zkušeností v pubertě či adolescenci. V pubertě mladý člověk hledá, zkoumá a zkouší vše, co není brutálně tabuizováno a sociálním tlakem učiněno nepřijatelným. J. X. Doležal říká, že „*mladý*

muž má sexuální styk s jiným chlapcem dívka s jinou dívkou. Druhým extrémem je krize mužské role a narůstající agresivita a falickost žen v postmoderní společnosti.“

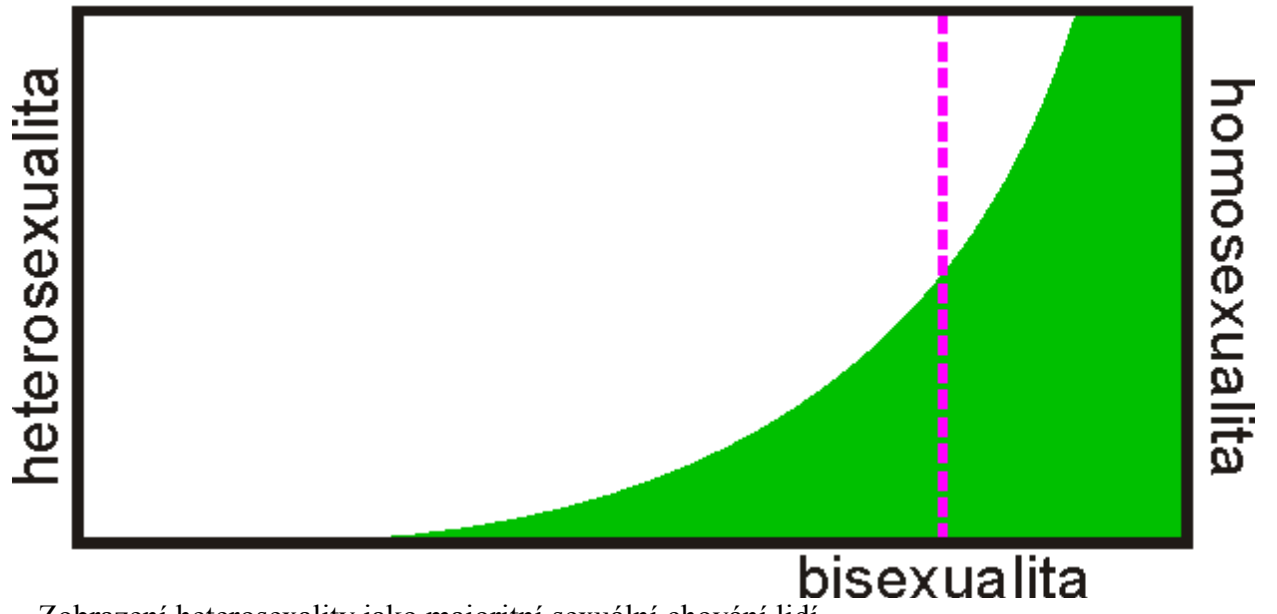
¹⁶S tímto názorem, který říká novinář J. X. Doležal se plně shodují. S detabuizací sexuality a růstem počtu falických hyder se křehcí a citliví mladí muži stále častěji uchylují k homosexuálnímu chování, protože si to radši odbaví (byť v jádru heterosexuální) se stejně citlivým kamarádem než s pragmatickou, studenou a dominantní ženou, na jakou si prostě netroufnou. Tak ovšem nejde o homosexualitu, ale o čistou podobu náhražkového sexuálního chování, srovnatelného s náhražkovým homosexuálním chováním heterosexuálů ve věznicích. Někdy se může zdát, že podíl homosexuálně orientovaných osob stoupá, protože ale je to dle mého názoru tím, že tolerantnější společnost umožňuje více lidem vystupovat otevřeně. V článku MF DNES ze dne 11. července 2008 se píše, že někteří gay aktivisté zpochybňují běžně uváděná čtyři procenta, protože podléhají subjektivnímu dojmu ze svého okolí, že jich musí být mnohem více. Je pochopitelné, že žijí-li otevřeně, je pravděpodobnější, že i jejich přátelé (včetně heterosexuálních) budou znát další gaye či lesby. Také koncentrace zejména gay mužů ve velkých městech je vyšší. V londýnské aglomeraci žije každý osmý Brit, ale u gay mužů je to polovina. Do Prahy pak kromě českých gay mužů směřuje i nemalý počet Slováků (a stále více dalších slovanských národů), jejichž společenská situace je přece jen poněkud méně příznivá. Tedy alespoň pokud některá pozitivně vnímaná osoba neprovede veřejný coming out, tedy přiznání své orientace. Tato "neviditelnost" znesnadňuje sebepřijetí mladým gayům a lesbám, kteří z takového prostředí častěji odcházejí nebo nadále žijí v utajení (někdy i sami před sebou). A kruh "společenské neviditelnosti" pokračuje.“ Domnívám se, že počet homosexuálně lidí se nezvyšuje. Díky všeobecné náladě ve společnosti i díky právnímu zakotvení – zákonem o registrovaném partnerství osob téhož pohlaví mohou tyto jedinci se více otevřít a svoji orientaci jako jinakost dále skrývat. Janošová P. Uvádí, že výsledky jednotlivých sociálních a sexuologických průzkumů se velmi různí. Nejčastěji se uvádí četnost u mužů 4% (až 10%) a u žen 1% a více. Dotazníky však zjišťují sebeidentifikaci a sexuální chování dotazovaných, jež ovšem neodpovídají vždy skutečnému zaměření. Není zcela jisté, zda se homosexualita vyskytuje u mužů častěji než u žen, jak je na první pohled patrné z průzkumů. Roli zde mohou hrát další společenské i sexuální faktory včetně rozdílného sexuálního zrání a

¹⁶ Reflex – 12/2009 – „Být teplý je in“ – str. 26, 27

mimo jiné též fakt, že ženská homosexualita je společensky méně nápadná než mužská. Podle Zvěřiny, J. a Budinského, V. se homosexuální orientace vyskytuje u mužů i u žen. U mužů je pravděpodobně podstatně častější. Výskyt homosexuální orientace v ženské populaci bývá odhadován na 1%, v populaci mužské na minimálně 2%. V českém národním průzkumu z roku 1998 uvedlo 4% žen a 6% mužů, že někdy v životě měli sex s osobou stejného pohlaví. Ve stejném průzkumu se jako homosexuální identifikovalo 3% žen a 2% mužů.

Další stereotypy:

- a) **homosexuální reprodukce** – tento stereotyp nezahrnuje reprodukci v pravém slova smyslu. Homosexuálové nemohou plodit děti – pokud tedy nechtějí žít v heterosexuálním vztahu nebo v jiném vztahu ve kterém by mohli mít dítě. Jde především o muže, kteří jako vedoucí pracovníci tvoří v mnoha podnicích homogenní skupinu. To, že mají stejné normy, hodnoty, zájmy a schopnosti, zjednodušuje jejich komunikaci. Často se také o výběru optimálního uchazeče/uchazečky rozhoduje podle (vědomého či nevědomého) kritéria stejnosti se stávajícími pracovníky. Nikoliv nepodstatným aspektem stejnosti je, vedle jiných vlastností a demografických charakteristik, pohlaví. Tento mechanismus přispívá k tomu, že muži předávají vedoucí pozice spíše mužům. Tento jev je označován jako "homosexuální reprodukce". Jaké jsou příčiny tohoto jevu? Vnímaná podobnost vyvolává sympatii. A ta také může zvýšit pocit jistoty (resp. zmírnění nejistoty) při rozhodování o výběru manažera. Stejnost v co nejvíce kritériích zvyšuje subjektivně předpokládanou pravděpodobnost budoucího úspěchu: zvládnutí úkolu řízení. "Homosexuální reprodukce" je tedy charakteristickým znakem "mužských spolků" v managementu. Přitom v žádném případě nemusí být v organizaci homosexuálové. Jednotlivé manažerské pozice jsou předávány jen mezi muži.

Zobrazení heterosexuality jako majoritní sexuální chování lidí.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Empirický výzkum

4.1 Cíle a východiska výzkumu, stanovení hypotéz

Cílem tohoto výzkumu je zjistit, jaké jsou názorové tendence, týkající se názorových stereotypů na lidi s homosexuální orientací v současné české společnosti. Cílem je zjistit jaké názory převládají v naší společnosti mezi muži a ženami.

Výzkum byl prováděn prostřednictvím dotazníku a rozdělen do kategorií muž a žena. Stanovil jsem několik hypotéz, kterými se budu snažit ověřit jejich platnost:

H0 – Hlavní hypotéza: Současná společnost je tolerantní k homosexualitě a považuje homosexualitu plně za sexuální orientaci, má však značné stereotypní předsudky vůči této menšině

Dílčí hypotézy:

H1 – Homosexualita je sexuální orientace shodují se muži tak ženy.

H2 – Bezprostřední reakcí na slovo homosexuál je to, že jde o jedince rozdílně sexuálně orientovaného. Shodují se jak ženy, tak i muži.

H3 – Ženy se domnívají, že homosexuální vztahy jsou stabilní. Mezi muži převládá názor, že je větší sklon k nestabilitě ve vztazích.

H4 – Ve společnosti převládá názorový stereotyp, že v případě, že žijí spolu v partnerství nebo jiném obdobném vztahu dva muži, ženy vždy z nich jeden vykonává vyloženě mužské role a druhý vyloženě ženské role. Jeden jedinec představuje více ženu a druhý se chová typicky mužsky. S tímto názorem souhlasí jak muži tak ženy.

H5 - Instituci registrovaného partnerství považují za důležité jak muži tak ženy z důvodu zachování stejných práv.

H6 – Mezi nejčastější stereotypy u gayů považují ženy emocionálnost, muži spíše zženštilost.

H7 – Mezi nejčastější stereotypy u leseb jsou autoritativnost a dominantnost míní jak ženy, tak i muži.

4.2 Metody použité při výzkumu

Metoda dotazníku je způsob zjišťování informací a testování pomocí formuláře užívá se např. při kvantitativnímu výzkumu. Jde o jakýsi typ „papíru“ s otázkami, které jsme si stanovily zjistit od respondentů. Dotazníky byly dávány studentům středních škol, zaměstnancům státních a soukromých firem a převážná část pochází z vyplněného dotazníku na internetových stránkách. Mojí cílem bylo získat pro porovnání 500 mužů a 500 žen. Veškeré poznatky, které jsem získal vyhodnocením dotazníku.

V úvodu dotazníku byli respondenti dotazováni na pohlaví, které je významné pro další zpracování dat. Vzhledem k tomu, že šlo především o zjištění mínění jedinců, zdálo se mi zbytečné zjišťovat věkovou kategorii, vzdělání, náboženství jednotlivců.

Dotazník

Jmenuji se Roman Cetyl, studuji posledním rokem magisterské studium, obor Pedagogika a sociální práce. Jako téma obhajoby diplomové práce jsem si zvolil „Výzkum názorových stereotypů na lidi s homosexuální orientací v současné společnosti“, zejména jak budou respondenti reagovat na lidi s homosexuální orientací v současné společnosti. Tímto bych Vás chtěl požádat, zda by jste mi vyplněním tohoto dotazníku dopomohli k zjištění jaké postoje převládají v populaci u jednotlivých jedinců. Tento dotazník bude použit výhradně k danému účelu a bude anonymní. Zakroužkujte vhodnou odpověď.

Předem Vám děkuji za spolupráci, s pozdravem Roman Cetyl.

Vaše pohlaví?

- a) Žena
- b) Muž

Zjištění názorových stereotypů:

Homosexualita je dle Vašeho názoru

- a) módní záležitost
- b) sexuální orientace
- c) deviantní chování

Když se řekne homosexuál, co Vás napadne (bezprostřední reakce)

- a) člověk mající větší sklon k pohl. chorobám
- b) člověk, který nás může ovlivnit
- c) nemocný člověk
- d) odlišně orientovaný jedinec

Jaké máte představy, když se řekne homosexuální vztah mezi osobami stejného pohlaví

- a) velmi nestabilní vztahy
- b) stabilní vztahy
- c) větší sklon k nestabilitě ve vztazích

Domníváte se, že muž X muž, žena X žena jsou schopni se vzájemně doplňovat v

partnerských rolích při soužití

- a) souhlasím, doplňují se navzájem
- b) nesouhlasím, jeden vždy zaujímá vyloženě ženskou a druhý vyloženě mužskou roli

Registované partnerství

- a) považuji za zbytečné
- b) důležité z důvodu zachování stejných práv

Jaké charakteristiky byste přisoudili homosexuálně orientovanému muži, co Vás nejčastěji napadne? (zakroužkujte klidně i více variant, maximálně tři)

- a) zženštilý
- b) citově založený
- c) emocionální
- d) jemný
- e) parádník
- f) náladový
- g) plní porozumění
- h) promiskuitní

Jaké charakteristiky byste přisoudili homosexuálně orientované ženě, co Vás nejčastěji napadne? (zakroužkujte klidně i více variant, maximálně tři)

- a) autoritativní
- b) ctižádostivá
- c) mužatka
- d) přímá
- e) racionální
- f) seběvědomá
- g) energická
- h) dominantní

Děkuji za zpracování!

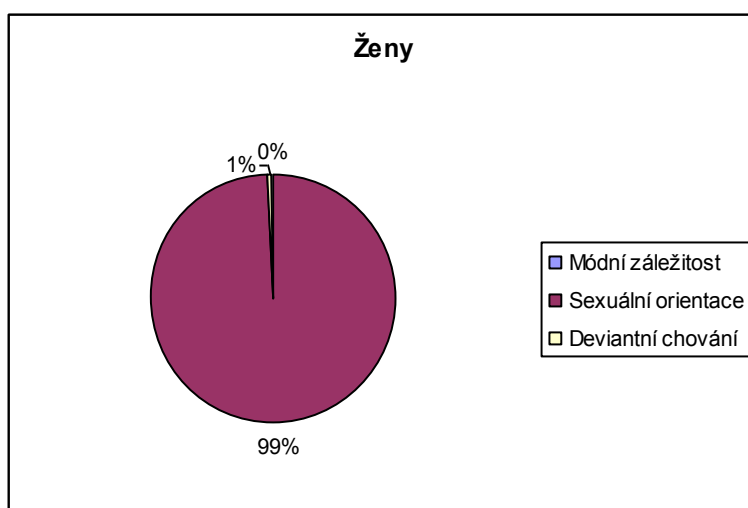
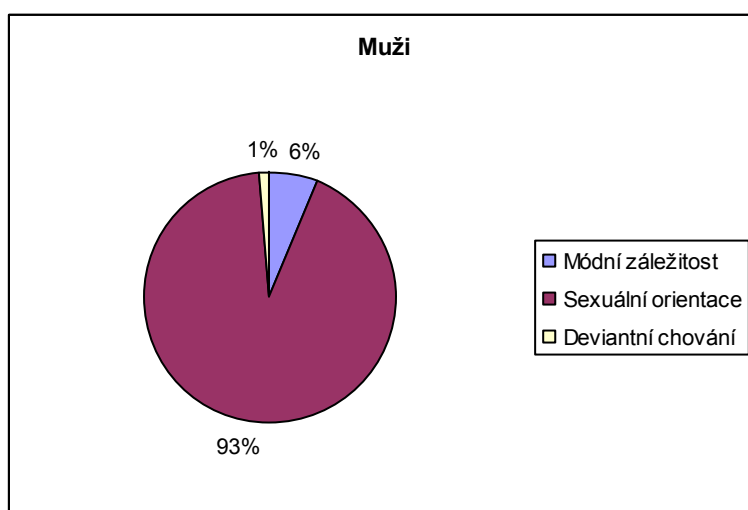
4.3 Získané výsledky z výzkumu

	Muži	Ženy
Homosexualita je:		
Módní záležitost	32	0
Sexuální orientace	461	498
Deviantní chování	7	2
Celkem:	500	500
Když se řekne homosexuál: /bezprostřední reakce/		
člověk mající větší sklon k pohl.chorobám	0	0
člověk, který nás může ovlivnit	3	0
nemocný člověk	2	0
odlišně orientovaný jedinec	495	500
Celkem:	500	500
Vztahy mezi homosexuály:		
velmi nestabilní vztahy	50	31
stabilní vztahy	151	417
větší sklon k nestabilitě vztahů než u heterosexuálů	299	52
Celkem:	500	500
Role u stejnopohl. Párů:		
souhlasím, doplňují se navzájem	124	408
nesouhlasím, jeden hraje mužskou, druhý ženskou roli	376	92
Celkem:	500	500
Registrované partnerství:		
považuji za zbytečné	13	35
důležité z důvodu zachování stejných práv	350	451
vůbec mě tento institut nezajímá	137	14
Celkem:	500	500
Charakteristiky – homosexuální muž:		
zženštilý	450	124
citově založený	86	427
emocionální	27	387
jemný	471	24
parádník	13	54
náladový	7	29
plný porozumění	24	28
promiskuitní	108	139
Celkem:	1186	1212
Charakteristiky – homosexuální žena		
autoritativní	84	38
ctižádnostivá	99	102
mužatka	211	411
přímá	67	14
racionální	101	39
sebevědomá	145	134
energická	187	123
dominantní	179	278
Celkem:	1073	1139

H1 – Homosexualita je sexuální orientace shodují se muži tak ženy.

Tato hypotéza jako jedna z prvních se skutečně mi potvrdila. Ženy dosahují sice vyšších hodnot, co se týká, co je to homosexualita, ale jednoznačně lze říci, že obě dvě skupiny, tj. jak muži, tak ženy se shodili, že jde o sexuální orientaci. Někteří jedinci uvedli, že jde i i dokonce o deviantní chování. Muži 7 a u žen to byly pouze 2 jedinci. Dle mého názoru je to však velmi zanedbatelný počet. Významné je si i povšimnout, že někteří muži si myslí, že jde i módní záležitost – 32 mužů. Z žen si toto nemyslí vůbec nikdo.

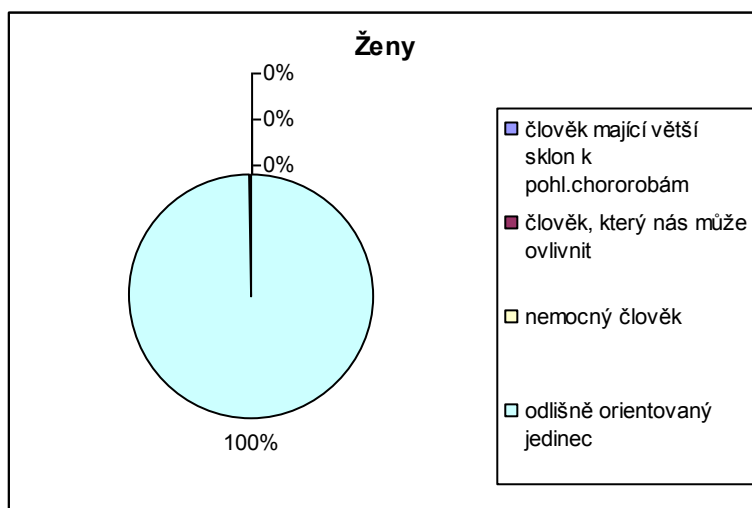
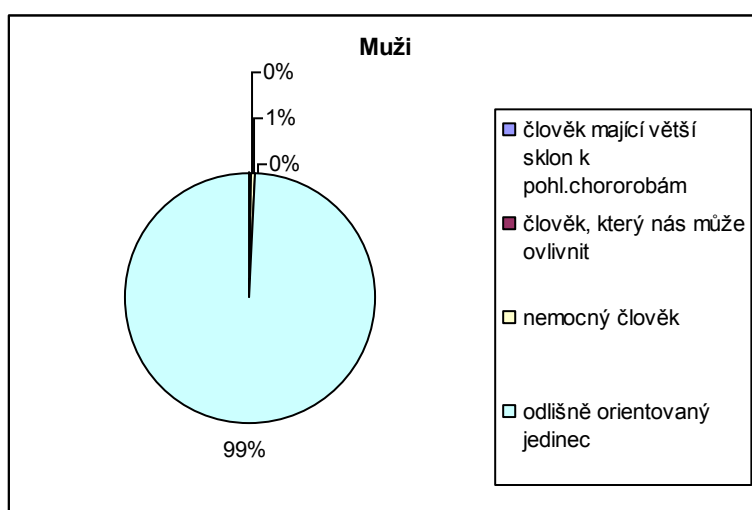
Homosexualita je:		
Módní záležitost	32	0
Sexuální orientace	461	498
Deviantní chování	7	2

H2 – Bezprostřední reakcí na slovo homosexuál je to, že jde o jedince rozdílně sexuálně orientovaného. Shodují se jak ženy, tak i muži.

Jak muži, tak ženy se shodují, že jde o jedince rozdílně sexuálně orientovaného. Pouze dva lidé si myslí, že jde o nemoc, nebo tři muži si myslí, že nás může někdo svojí homosexualitou ovlivnit. Domnívám se, že tato hypotéza byla na začátku, kdy byla definovaná jasná, že ženy a muži takto budou reagovat.

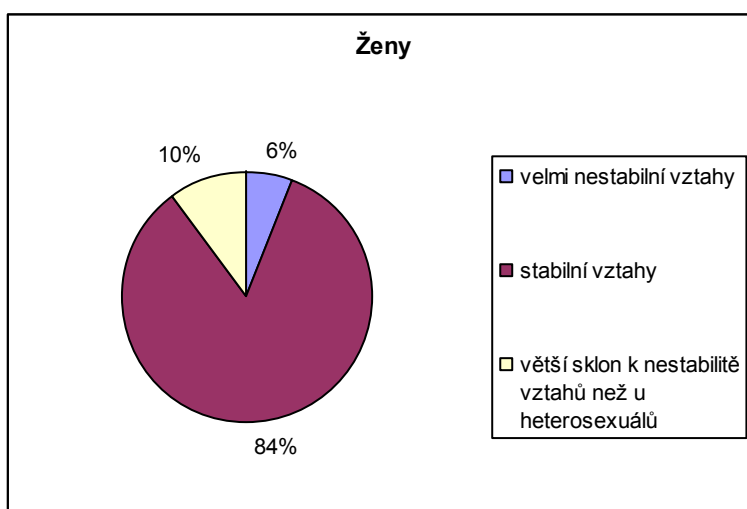
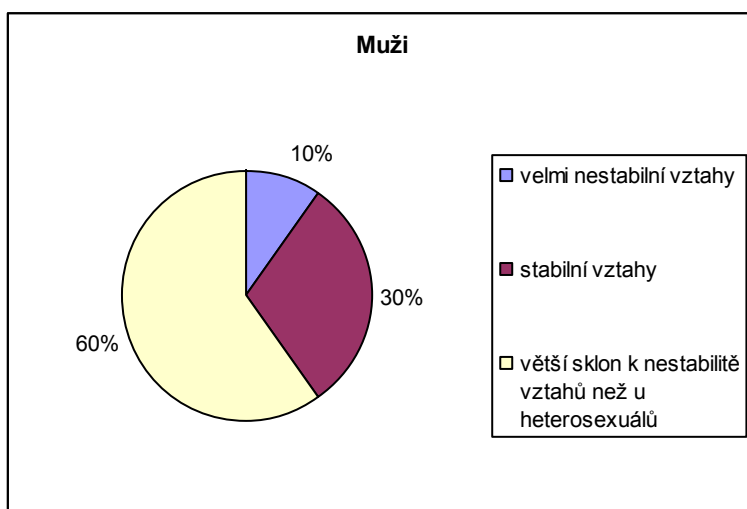
Když se řekne homosexuál: /bezprostřední reakce/		
člověk mající větší sklon k pohl.chororobám	0	0
člověk, který nás může ovlivnit	3	0
nemocný člověk	2	0
odlišně orientovaný jedinec	495	500

H3 – Ženy se domnívají, že homosexuální vztahy jsou stabilní. Mezi muži převládá názor, že je větší sklon k nestabilitě ve vztazích.

Na základě zjištěného výzkumu se mi potvrdila stanovená hypotéza, kdy u mužů převládá názorový stereotyp, že homosexuální páry mají větší sklon k nestabilitě vztahů než u heterosexuálů. To si myslí pouze však 52 žen. Zde si můžeme povšimnout, že ženy považují homosexuální vztahy za stabilní vztahy. Celkem si to myslí 417 žen. 50 mužů a 31 žen si myslí, že jde o velmi nestabilní vztahy.

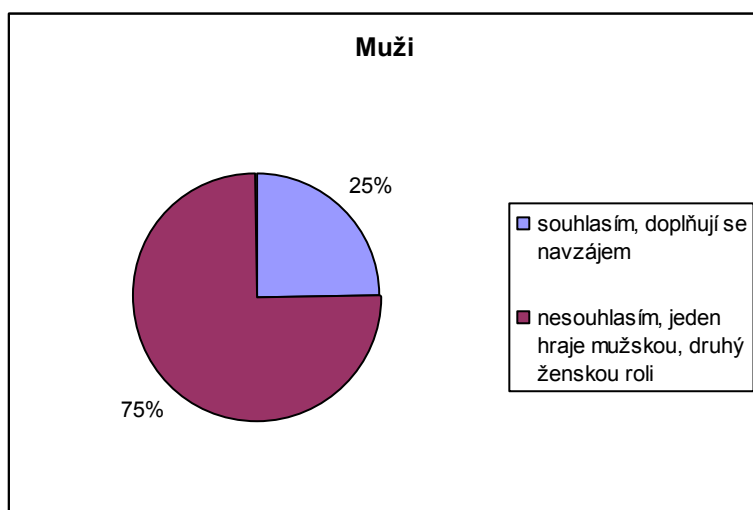
Vztahy mezi homosexuály:		
velmi nestabilní vztahy	50	31
stabilní vztahy	151	417
větší sklon k nestabilitě vztahů než u heterosexuálů	299	52

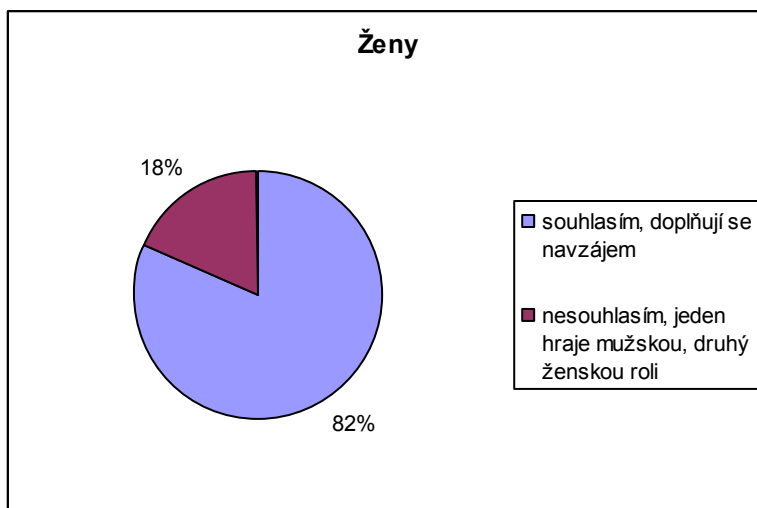

H4 – Ve společnosti převládá názorový stereotyp, že v případě, že žijí spolu v partnerství nebo jiném obdobném vztahu dva muži, ženy vždy z nich jeden vykonává vyloženě mužské role a druhý vyloženě ženské role. Jeden jedinec představuje více ženu a druhý se chová typicky mužsky. S tímto názorem souhlasí jak muži tak ženy.

U této stanovené hypotézy se mi bohužel nepotvrdilo úplně to, že jak muži, tak ženy si myslí, že pokud žijí spolu ve vztahu dva muži, dvě ženy vždy jeden vykonává vyloženě mužskou a ženskou roli. Tento názorový stereotyp převládá především u mužů, kdy skoro tři čtvrtiny odpověděli, že jeden vždy „hraje“, plní ve vztahu vyloženě ženskou a druhý vyloženě mužskou roli. U žen se mi tato hypotéza nepotvrdila vůbec. Ženy se domnívají, že se tyto páry doplňují navzájem a nerozlišují rozdělení mužských a ženských rolí.

Role u stejnopohlavních párů		
souhlasím, doplňují se navzájem	124	408
nesouhlasím, jeden hraje mužskou, druhý ženskou roli	376	92

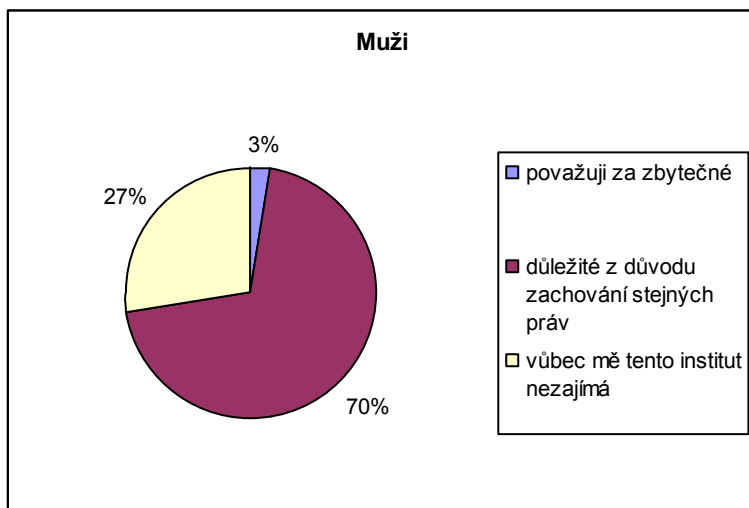

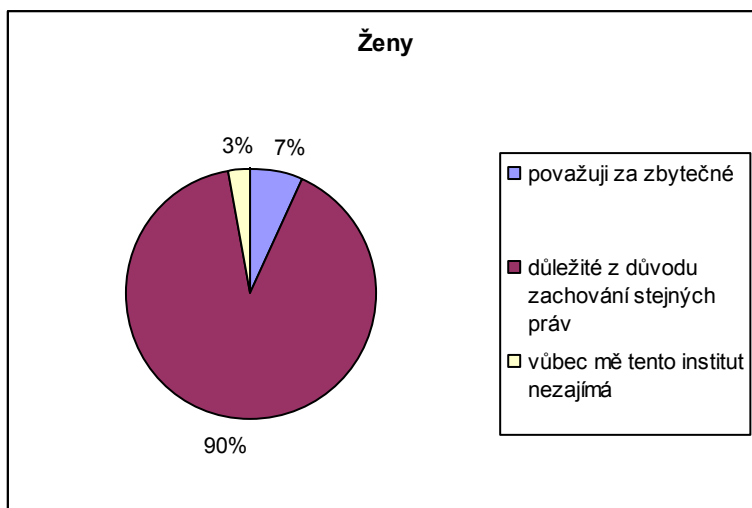

H5 - Instituci registrovaného partnerství považují za důležité jak muži tak ženy z důvodu zachování stejných práv.

Hypotéza, která byla splněna. Obě dvě skupiny se domnívají, že je institut registrovaného partnerství důležitý pro zachování stejných práv. Potvrdil se mi tedy stereotyp lidí, že si myslí, že je tento institut důležitý.

Registrované partnerství:		
považují za zbytečné	13	35
důležité z důvodu zachování stejných práv	350	451
vůbec mě tento institut nezajímá	137	14

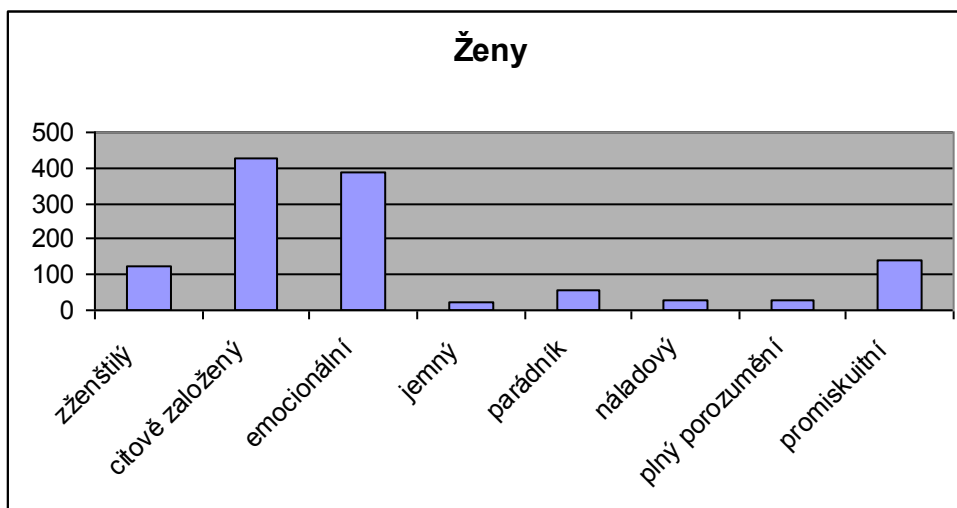
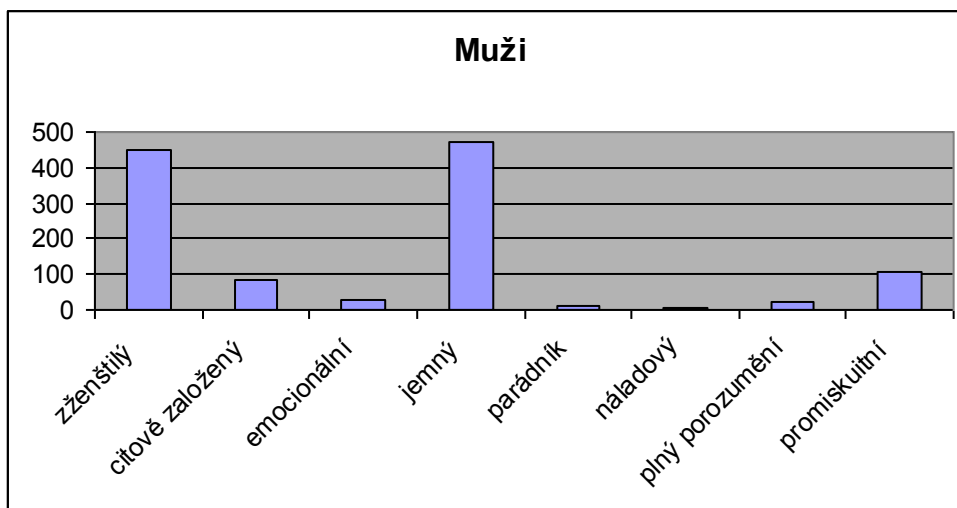

H6 – Mezi nejčastější stereotypy u gayů považují ženy emocionálnost, muži spíše zženštilost. Hypotéza se převážně potvrdila. Ženy si opravdu myslí, že homosexuálně orientovaní muži jsou citově založení a emocionální. Citové založení jedinců však převažuje. Pokud srovnáme obě dvě tyto nejčastěji se vyskytující jevy bude hypotéza splněna.

U mužů je hypotéza splněna rovněž, tak jak jsem předpokládal, tak muži přisuzují nejčastější charakteristiku homosexuálně orientovaným mužům zženštilost. Významné i jemnost, která si myslím souvisí s předešlou charakteristikou. Třetí stereotyp patří promiskuitě. Ve srovnání s ženami tak ženy dosahují větších hodnot.

Charakteristiky – homosexuální muž:		
zženštilý	450	124
citově založený	86	427
emocionální	27	387
jemný	471	24
parádník	13	54
náladový	7	29
plný porozumění	24	28
promiskuitní	108	139

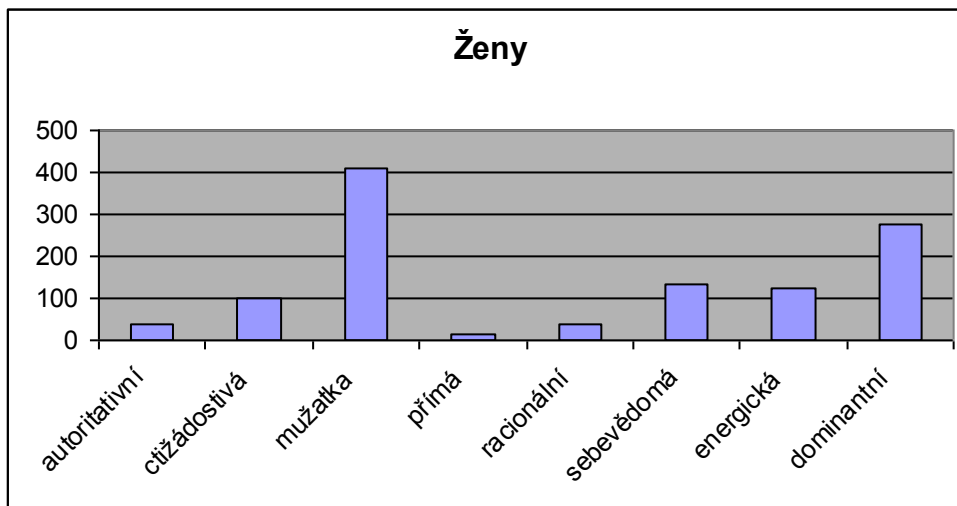
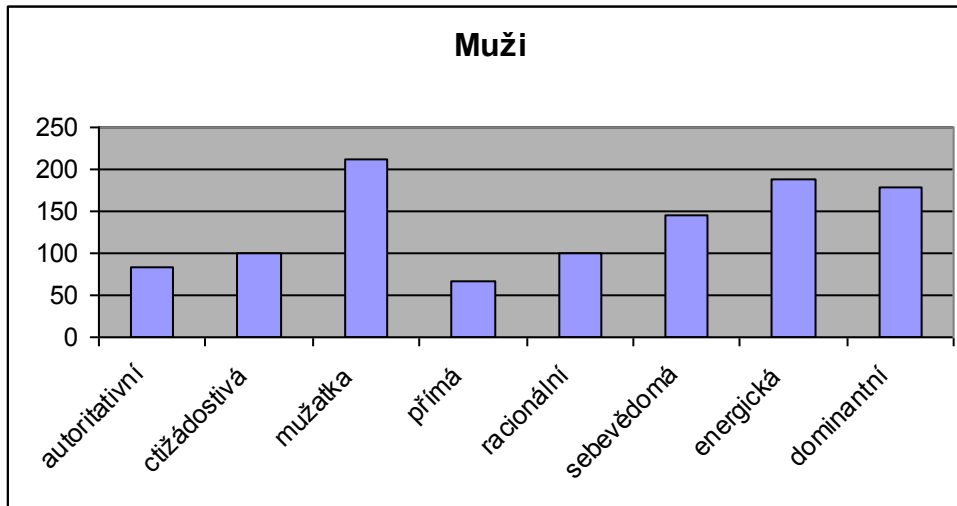

H7 – Mezi nejčastější stereotypy u leseb jsou autoritativnost a dominantnost míní jak ženy, tak i muži.

Tato hypotéza nebyla potvrzena. Jak ženy, tak i muži se domnívají, že homosexuální žena je dominantní ale myslí si to jen 179 mužů a 278 žen. Nejvíce mužů se domnívá, že lesby jsou mužatky, energické a třetí nejčastější stereotyp je dominantní. Ženy si o lesbách myslí, že jsou opět mužatky, dominantní (u žen je to druhý nejčastější stereotyp) a sebevědomé.

Je zajímavé si povšimnout rozdílu právě mezi muži a ženami v případě charakteristiky mužatka. Myslí si to asi 211 mužů a 411 žen, což je přesně o 200 více žen než mužů.

Charakteristiky – homosexuální žena		
autoritativní	84	38
ctížádostivá	99	102
mužatka	211	411
přímá	67	14
racionální	101	39
sebevědomá	145	134
energická	187	123
dominantní	179	278

5. Závěr

Prostřednictvím výzkumu názorových stereotypů v naší společnosti se mi podařilo potvrdit hypotézu, že naše společnost má jisté názorové předsudky vůči homosexuálně orientovaným jedincům. Zejména co se týká rozdělení rolí a přisuzování charakteristik jednotlivým gayům a lesbám. Potvrdili se mi i některé hypotézy z níž bych zejména vyzvednul charakteristiku zženštilosti u mužů a mužatek u žen. Oba tyto stereotypy jasně vypovídají o názorových postojích současné společnosti. Chtěl bych říci, že společnost takto bude nadále uvažovat a bude ještě dlouho trvat než změní názor na jednotlivé charakteristiky jedinců. Bylo by vhodné provést výzkum při další práci podrobněji s jednotlivci a přesně porovnat data, jak je to např. u mladé a staré generace. Nejvýznamnější však bude porovnat současná data s daty budoucími, tj. s budoucím výzkumem a udělat závěr, jak se názorové stereotypy lidí na homosexuální jedince mění v čase z důvodu se měnících společenských podmínek. Dále by bylo vhodné zaznamenat zejména vývoj názorových stereotypů na adopci dětí homosexuálními páry. Vzhledem k tomu, že je to velmi složitá věc, je nutné se jí zabývat celospolečenskou diskusí a ani já nejsem plně přesvědčen, že by měli tyto páry mít právo na adopci dětí. Touto problematikou se moje práce nezabývá, jelikož by vyžadovala samostatnou práci.

V České republice byl významným mezníkem rok 2006, kdy došlo k přijetí zákona o registrovaném partnerství. Do té doby byli homosexuální lidé vystaveni specifické diskriminaci z důvodu sexuální orientace. Tento zákon sice nevyřešil předsudky, ale pomohl k tomu, aby se společnost více začala zabývat homosexuálně orientovanými jedinci.

Resumé

Mnoho lidí si neuvědomuje, že kolem nás může žít jedinec, který svoji orientaci před ostatními tají. Společnost neví, že by se s gayem nebo lesbičkou setkala, přitom to může být urostlý mladý muž nebo servírka, která se ráda usmívá na muže a bere to naprosto profesionálně. Naprostá většina homosexuálů se ve své morálce, charakteru, zjevu a chování nijak neodlišuje od ostatních lidí.

Klíčová slova:

Homosexuál, identita, stereotyp, heterostereotyp, autostereotyp, socializace, gender, genderové role, role, normy, identifikace, genderová identifikace, společenský konsensus, paradigmatická revoluce, feminismus, kategorizace

Použitá literatura

- ALEXANDER, Ch. J. *Gay and Lesbian Mental Health*. 1. vyd. New York: Harrington Park Press, 1996. 251 s. ISBN 1-56023-879-8
- ALLPORT, W. *O povaze přeskudků*, 1. vyd. Nakladatelství Prostor, 2004
- ANGE, D. *Homosexuální...* 1. vyd. Kostelní Vydří: Řád karmelitánů, 1995. 63 s. ISBN 80-7192-049-5
- BAKALÁŘ, P. *Psychologický průvodce Prahou*. Olomouc: Votobia, 2006. 255 s. ISBN 80-7220-279-0
- BARRY D ADAM. *The Rise of a Gay and Lesbian Movement*. 1. vyd. Boston: G.K. Hall & Co., 1987. 203 s. ISBN 0-8057-9714-9
- BASS, E. (et al) *Láska je láska*. 1. vyd. Bratislava: Aspekt, 2003. 270 s. ISBN 80-85549-40-9
- BELLINGER, G.J. *Sexualita v náboženstvích světa*. 1. vyd. Praha: Academia, 1998. 390s. ISBN 80-200-0642-7
- BOURDIEU, Pierre. *Nadvláda mužů*. Praha : Karolinum, 2000. [ISBN 80-7184-775-5](#). s. 148.
- BOSWELL, J. *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality*. 1. vyd. Chicago: The University of Chicago Press, 1980. 424 s. ISBN 0-226-06711-4
- BRTNÍKOVÁ, M. *Sex? AIDS!* Praha: Horizont, 1989. 152 s.
- BRZEK, A. (et al) *Třetí pohlaví?* 1. vyd. Praha: SCIENTIA MEDICA, spol. s r.o., 1992. 124 s. ISBN 80-85526-03-4
- CAPPONI, V. (et al) *Sexuologický slovník*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1994. 152 s. ISBN 80-7169-115-1
- CURRAN, J. Daniel; RENZETTI, M. Claire. *Ženy, muži a společnost*. Praha : Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0525-2 s. 644.
- DAVIES, D. (et al) *Pink Therapy*. 1. vyd. Buckingham: Open University Press, 1996. 246 s. ISBN 0-335-19145-2
- DVOŘÁK, D. *Metodika vzdělávacích programů prevence drogových závislostí a prevence HIV/AIDS*. 3. vyd. Praha: Filia, 1996. ISBN 80-901966-3-2
- FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1. vyd. Věrovany: Nakladatelství Jana Piskiewicze, 2004. 159 s. ISBN 80-86768-06-6
- GIDDENS, A. *Sociologie*, 1. vyd. - dotisk, ISBN 80-7203-124-4

- JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*, Univerzita Karlová, Nakladatelství Karolinum, 1. vyd., 2000, ISBN 80-7184-954-5
- FANEL, J. *Gay historie*. 1. vyd. Praha: Dauphin, 2000. 527 s. ISBN 80-7272-010-4
- FRANTOVÁ, L. *Lesbos*. 1. vyd. Praha: freytag & berndt, 2009. ISBN 978-80-8623-620-9
- FREUND, K. *Homosexualita u muže*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství, 1962. 276 s. 08 – 042 – 62
- PROCHÁZKA, I. MUDr. *Coming out – průvodce obdobím nejistoty, kdy klucia a holky hledají sami sebe*, občanské sdružení STUD Brno - ISBN 80-238-8850-1
- SPENCER, C. *Dejiny homosexuality*, 1. vyd. Vydavatel'stvo Slovart, Bratislava, 1999, ISBN 80-7145-302-1
- GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Argo, 1999. 595 s., ISBN 80 – 7203 – 124-4

Časopisy:

Reflex – 12/2009 – „Být teplý je in“ – str. 26, 27

Ostatní zdroje

Bulletin „Gender, rovné příležitosti, výzkum“ - 4/2002 – Sociologický ústav Akademie ČR
Sociologie pro právníky – distanční text - pravo.wz.cz/psy/data/sociologie_pro_pravniky.doc

Internetový zdroj:

<http://mk-muj.blog.cz/0711/socialni-predsudky-a-stereotypy> – ze dne 5.11.2009

<http://www.rovnopravnost.cz/sekce-slovnicek/> - ze dne 18.11.2009

<http://www.004.cz/view.php?cislocianku=2005071501-h--homosexualita-uvod> – Abeceda
Homosexuality (ze dne 10.2.2010)

<http://hrdinova.blog.idnes.cz/c/10853/Genderove-stereotypy.html> – ze dne 16.2.2010

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Stereotypizace> – ze dne 22.2.2010

http://zpravy.idnes.cz/ani-odbornici-se-neshodnou-kolik-je-v-populaci-homosexu-alku-pof-kavarna.asp?c=A080711_103822_kavarna_bos – ze dne 24.2.2010

http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly2/07_gender/IKV2_07_03_genderova_socializ

[ace.pdf](#) ze dne 8.3.2010

<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2008020102> – PhDr. Petr Weiss ze dne 15.3.2010

<http://temata.gl.cz/co-touhaposvemja/> - ze dne 10.4.2010